

১৫০২২২
আজিও মনত পৰে

শ্রীকৰণাকান্ত বায় চৌধুৰী

লক্ষ্যছ বুক ষ্টল

পানবজাৰ

গুৱাহাটী - ১

প্রকাশক :
শ্রীখগেন্দ্রনাথায়ন দত্ত বকরা
লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল
গুৱাহাটী—১

প্রথম প্রকাশ
ইং ১৯৭৫ চন

বেটুপাত :
শ্রীকামাখ্যা দত্ত

মূল্য—৩.০০ টকা

মুদ্রণ :
উমা প্রেছ
নলবাৰী : অসম

—উচৰ্গা—

অকালতে মৃত্যুৰ কৰণে গ্ৰাসিত পাবি
আমাৰ মাজেৰ পৰা চিৰ
বিদায় লোৱা
“মিত্ত”
বা
বা
বা
কৰণ স্মৃতিত—
“সক খুৰা”

মোৰ এষাৰ

কিতাপ লিখাটো মোৰ নিচিনা মানুহৰ পক্ষে বৰ দুৰূহ কাম। তথাপি দুঃসাহস কৰিয়ে কেইটামান গল্প লিখিছিলোঁ—কলেজত পঢ়ি থকা কালচোৱাত। যেতিয়া মই কলেজীয়া শিক্ষা শেষ কৰি ঘৰলৈ উভতি আহিলোঁ। তেতিয়া এই গল্প কেইটিও মোৰ জীৱন সঙ্গী ৰূপে আহিল। কোনো আলোচনী আৰু বাতৰি কাকততে গল্প কেইটি প্ৰকাশ কৰাৰ বাবে মোৰ সৌভাগ্য নঘটিল। সেয়েহে হতাশ মনেৰে জীৱনত আৰু কোনো গল্প-উপন্যাস নিলিখো বুলি নীৰৱ হৈ থাকিলোঁ।

কিছুদিন পাচত দেখিলোঁ। মোৰ দাদা শ্ৰীহিতেন বায় চৌধুৰীৰ কেইখনমান সাধুকথাৰ কিতাপ আৰু এখন “কুঁৱলি আঁতৰি গ’ল” নামৰ উপন্যাস প্ৰকাশ হৈ ওলোৱাত বাইজৰ সমাদৰ লাভ কৰিলে। মোৰ মন আনন্দত আগুত হৈ উঠিল। লোভ সামৰিব নোৱাৰি এদিন দাদাক মোৰ গল্প কেইটা প্ৰকাশৰ বাবে কোৱাত তেওঁ অতি আগ্ৰহেৰে গল্প কেইটা লৈ গৈ শ্ৰদ্ধাম্পদ খুৰা শ্ৰীখগেন্দ্ৰনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱাৰ ওচৰ চাপিল। তেখেতে পঢ়ি নোচোৱাকৈ পৰম উৎসাহেৰে প্ৰকাশৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰি নলবাৰীৰ ‘উমা প্ৰেছ’ ছপাশালত দিলে। উমা প্ৰেছৰ কৰ্মীবৃন্দয়ো বৰ তৎপৰতাবে অতি কম দিনৰ ভিতৰতে মোৰ “আজিও মনত পৰে” নামৰ কিতাপখনৰ ছপা কাম শেষ কৰি দিয়াত বাইজৰ মাজত উলিয়াবলৈ সমৰ্থ হওঁ। তাৰ কাৰণে মই তেখেতসকলৰ ওচৰত চিৰ কৃতজ্ঞ।

কিতাপখনি প্ৰকাশ হৈ ওলোৱাত মোৰ মনত বৰ বং লাগিছিল। ইয়াৰ বাবে শ্ৰদ্ধৈয় খুৰাৰ ওচৰত আমি ভাতৃদ্বয় চিৰজ্ঞ।

পাণ্ডুলিপির আসৌরাহবোৰ আঙুলিয়াই দি মোৰ শিক্ষাগুরু
অধ্যাপক শশী শৰ্মা দেৱে যি উৎসাহ-উগনি দিলে তাক মই
জীৱনত পাহৰিব নোৱাৰিম। মোৰ লিখনিৰ এই প্ৰথম প্ৰয়াসক
যিগ নকৰি ক্ষুদ্ৰ লিখনিৰ সমাদৰ কৰি সহৃদয় বাইজে উৎসাহ
প্ৰদান কৰিলে, লগতে ইয়াৰ দোষ-ক্ৰটিবোৰ দেখুৱাই দিলে পৰম
মুখী হম।

ইয়াত সন্নিবিষ্ট কৰা আটাইকেইটি গল্পই কাল্পনিক। কল্পনাৰ
বঙেৰে বঞ্জিত কৰি বাস্তৱত ঘটনাৰ লগত সামঞ্জস্য ৰাখি
ইয়াক লিখা হৈছে। লিখকৰ নব লিখনিক আপোনালোকৰ
মাজলৈ উলিয়াই দি এমুঠি মৰম-চেনেহৰ অপেক্ষাত পদূলিতে
বৈ থাকিলোঁ। 'নমস্কাৰ'

“লিখক”

সূচীপুত্ৰ

বিষয়—	পৃষ্ঠা—
১। বহুশ্ৰব পম খেদি	১
২। মৰম নহয় প্ৰেম	১৬
৩। লাজ লাগি গ'ল	৩২
৪। ভাই পাগলী নে?	৪০
৫। আজিও মনত পৰে	৫৪

বহস্যৰ পৰা খেদি

দ্বিচ্চপুৰৰ তিনি আলিৰ কাষতে কেইটামান সৰু সৰু খেবৰ
ঘৰ। তাৰ কাষতে দুটিমান পকী দালান ঘৰো আছে। ৪।৫ টি মান
পৰিয়াল বাস কৰে ইয়াৰে সৰু সৰু খেবৰ ঘৰবোৰত। বাকী অ'ত
ত'ত সিট'ৰিতি হৈ থকা ঘৰ তিনি-চাৰিটিমানত কলেজীয়া ছাত্ৰৰ
“মেচ”। চক্চকীয়া পকী বাষ্টাটোৰ পৰা এক ফাল'মান কিজানি
দূৰ হ'ব, আচে এটি কলেজীয়া ছাত্ৰৰ সৰু ‘মেচ’। বৰিন আৰু
মই বাস কৰোঁ। ছয়ো একেলগে একেখন কলেজতে পঢ়ো।
গুৱাহাটীৰ উত্তৰপাৰে থকা পাহাৰখনৰ সিপাৰে সৰু গাওঁখনিত
আমাৰ ঘৰ।

কলেজৰ দিনবোৰ বৰ মধুৰ মধুৰ লাগিল। নতুন অমিয় সুখ
লাভ কৰা দি আমি কলেজত সুমধুৰ পৰিবেশৰ সোৱাদ ভোমোৰাই
চুহি খোৱা দি পান কৰাত লাগিলোঁ। সটাকৈয়ে বৰ আমেজ
অনুভৱ কৰা যায় কলেজত পঢ়ি। এবাৰ কলেজত পঢ়া প্ৰত্যেক
ব্যক্তিয়ে যি নতুনত লাভ কৰি নিজক আনন্দ সাগৰত উটাই দিয়ে
সেই সাগৰ সদৃশ আনন্দক সি কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰে।
আমিও পাহৰা নাই।

চক্ৰাকাৰে দিনবোৰ অতিবাহিত হ'বলৈ ধৰিলে। হঠাৎ এদিনৰ
এটা ঘটনাই আমাৰ মনৰ মাজৰ পৰা আনন্দবোৰ কাঢ়ি নি চিন্তাৰ
জোঁৱাৰ তুলি দিলে। আচৰিত কৰি দিলে আমাৰ সকলোকে।
কলেজখনত হুলস্থূল লাগি পৰিল। চহৰখনেও ঘটনা প্ৰবাহৰ
তীব্ৰতা সহিব নোৱাৰি থিয়মাণ হল।

কাউবীয়ে কা কা লগাইছে। চবাইবোৰে উৰি উৰি দিগন্তত বিলীন হবলৈ ধৰিছে সিহঁতৰ আহাৰৰ সন্ধানত। মই এঙামুৰি দি চকুমেৰি চালো। বাতি কেতিয়াবাই পুৱাইছে। পঢ়া টেবুলখনৰ সন্মুখত থকা খিৰিকীখন ঠেলা মাৰি দিলো। লগে লগে এমুঠি পোহৰ আহি কোঠাটোৰ ক্ষীণ একাৰ খিনিও আঁতৰ কৰি দিলে।

এনেতে বহু মানুহৰ একেলগে কোৱা কথাৰ গুম্‌গুমনি আৰু চিঞৰ-বাখৰ আহি মোৰ কাণৰ পৰ্দাত ধ্বনিত হ'ল। মই চমক খাই উঠিলো। অন্তৰত এটি কঁপনি উঠিল। মোৰ ওচৰত থকা বিচনাখনলৈ চকু ফুৰালো, বৰিন তেতিয়াও দুৰ্ঘোৰ টোপনিত লাল-কাল। তাৰ নাকেৰে মাথোন ঘৰ্-ঘৰ্ শব্দ বাজি আছে। মই ছুৰাৰ নে তিনিবাৰ তাক মাতিলো। একো সঁহাৰিয়ে নাই। ঘড়ীটোলৈ চালো। সাতটা বাজিবলৈ দহ মিনিট বাকী আছে। হাতত টুথ্‌পেষ্ট সহ ব্ৰাচপাত লৈ ভয় আৰু উৎকণ্ঠাবে একে কোবে গৈ বাষ্টা পালোগৈ। প্ৰায় ত্ৰিশজন মান মানুহ লগলাগি বু-বা লগাই আছে। সকলোৰে মুখত মাথোন “ইচ্-ইচ্”, “হায়-হায়” শব্দ উচ্চাৰিত হৈছে। আকৌ কোনোবাই কোৱা শুনিলো—“এনে ধুনীয়া চেহেৰাৰ ল'ৰাজনক কোনে বাক কাল সৰ্প হৈ দংশিলে। তাৰনো হৃদয়খন ইমানে কঠোৰ আছিল নে?”

মোৰ কৌতূহল ক্ৰমে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। কোন সেই ধুনীয়া চেহেৰাৰ ল'ৰা বাক? কোনে তাক দংশন কৰিলে? কিয় মানুহ-বোৰে ছুৰাৰ হুমুনিয়াহ কাঢ়ি হায়-হায় লগাইছে? ইত্যাদি নানান প্ৰশ্নই মোৰ অন্তৰত তোলপাৰ লগালে।

জনতাৰ ভিৰ ঠেলি মই আগুৱাই গলো। ইফালে সিফালে চাই দেখিলো এখনি চিনাকি মুখ। সোঁৱা দেখোন পঙ্কজ দাস। মোৰ কলেজীয়া বন্ধু। তাৰ সোঁহাত খনত খামোচ মাৰি ধৰি ব্যগ্ৰতাৰে শুধিলো—“অই পঙ্কজ! কি অ'? ঘটনা কি? কিহৰ ইমান হাহাকাৰ?”

উত্তৰত পঙ্কজ দাসে কলে—“অ' তই হবলা এতিয়ালৈকে একো খবৰে পোৱা নাই। এটা একদম সাজঘাতিক কথা হৈ গৈছে অ'। গাৰ নোম শিয়ৰি উঠা ঘটনা।”

মই শুধিলো—“কিনো? হৈছে কি কচোন ভাই?” সি কলে—“শুন, সেইয়া যে পাহাৰখন দেখিছ, তাৰ নামনিত হেলনীয়া ভাবে তললৈ নামি যোৱা এটি বাট। তাৰ কাষতে এটি খেৰী ঘৰত এই মাৰাত্মক ঘটনাটো ঘটিছে। এজন ডেকা ল'ৰাক কোনোবাই হেনো যোৱা বাতি হত্যা কৰিছে। চাবলৈ যোৱা মানুহবোৰৰ মুখত শুনিছো—ল'ৰাজনৰ শৰীৰৰ কেবা ঠাইতো জখম।”

“কোন ল'ৰা অ' পঙ্কজ! কোনোবাই তাক চিনিব পাৰিলেনে?”

“জানো, কোনবা ল'ৰা। কিছুমানে কয় ল'ৰাটো হেনো আমি পঢ়া কলেজখনলৈ পঢ়িবলৈ যয়ি বোলে। সি বেছিভাগ এই বাষ্টাটোৰে যায় হেনো।”

আমাৰ কলেজত পঢ়া কোননো বাক সি! মই দকৈ চিন্তা কৰি চালো। নাই, পাহাৰখনৰ ওচৰত থকা তেনে কোনো কলেজত পঢ়া ল'ৰা নাই দেখোন, কোনোবা আছে যদি চিনিও নেপাওঁ। বোধ-হয় সি নকৈ আহি কলেজত পঢ়িছে। পঙ্কজকো শুধিলো, সিয়ো সেই ঠাইত থকা কোনো কলেজীয়া ল'ৰাক চিনি নাপায়।

কি আচৰিত! বাতিটোৰ ভিতৰতে এনে কাণ্ড ঘটিব পায়নে? কোননো পাৰগুই এনে কৰ্ম কৰিলে? ঘটনাটোৰ কথা শুনি মোৰ অন্তৰত যুহু কঁপনি উঠিল আৰু বেয়াও লাগিল।

কথা বুলিলে বতাহ। ক্ষণেক পিচতে এই বহুশ্রজনক মৃত্যুৰ বাতৰি গোটেই চহৰতে বিয়পি পৰিল। বহুলোকে গৈ হত্যাকাণ্ডটো চাই আহিল। ঘটনাটোৰ প্ৰকৃত সন্ত্ৰেদ লবলৈ বুলি পঙ্কজক মই লগ ধৰিলোঁ। যাবলৈ মান্তি হ'ল সি। তাক আমাৰ মেচলৈ লৈ গলো। ব্ৰেকফাষ্ট খাই ললো। ঘটনা শুনি মোৰ কমুমেট বৰিনো যাবলৈ ওলাল।

মই, ববিন আৰু পঙ্কজ তিনিও আগ বাঢ়িলে।। অন্তৰত ভয় আৰু উৎকণ্ঠাই হেন্দোলনি দি গৈ থাকিল। কাৰো মুখত মাত নাই তেতিয়া।

আধা মাইলমান যোৱাৰ পাচত ববিন দেখোন থমকি ব'ল। আমি কলো—“কি হল অ' ববিন! বৈ গৈলি যে! কিবা সন্দেহ হৈছে নেকি?”

ববিনে কলে—“মোৰ বুকুখন বৰকৈ ধপ্-ধপাবলৈ ধৰিছে। আৰু হাত-ভৰিবোৰো দেখোন কঁপিবলৈ ধৰিছে। মই নেৰাওঁ দেই, তহঁতে চাই আহগৈ।”

তাৰ ভয় বিহ্বল কথা শুনি আমি ছয়ো কিবিলি পাৰি হাঁহিলো। পঙ্কজে কলে—“তই এটা খাটি গৰু অ'—চাওঁতে কিহৰ ভয় লাগে; আহ! একো নহয় চাই আহোঁ। আজিকালি এনে ভীক-কাপুৰু হৈ চলাব দিন নাই বুজিছ ববিন।”

তাক এক প্ৰকাৰ টান মাৰিয়ে আমি লৈ গলো। পিচত ঠাইখিনি পালোঁগৈ। ঠাইখিনি বৰ গহীন লাগিল। এটি জুপুৰী ঘৰ; ওচৰতে দমকল এটি আৰু ঘৰটোৰ সম্মুখত কেই জোপামান গেন্ধেফুল ফুলি আছে। ইয়াৰ আশে পাশে কেবাটিও সৰু সৰু ঘৰ আছে। তাত বাস কৰা বেচি ভাগেই নেপালী মানুহ।

ঘৰটোত মানুহ ঠাহ খাই পৰিছে। ল'ৰা, বুঢ়া, ডেকা আৰু মহিলাকে ধৰি অলেখ মানুহে তাত ভিৰ কৰিছে। ঠেলা-হেঁচাও হৈছে কিছু।

জনতাৰ ভিৰ ঠেলি কোনোমতে আমি গৈ ঘৰটোৰ ভিতৰ সোমালো। এখন বগা কাপোৰেৰে ঢাকি থোৱা আছে এটি নিচল দেহ।

কাপোৰখন গুচাই দিবলৈ আগ বাঢ়িল আমাৰ দাস নিজে। মই আৰু ববিন অলেখ জনতাৰ সৈতে থৰ লাগি চাই বলো। ঠিক যেন সম্মুখত এখনি মৰু আৰু কলা পৰ্দা আঁতৰ হোৱাৰ

লগে লগে দেখা পাম বহুত কিবা-কিবি ঘটনা। অন্তৰত আবেগ উৎকণ্ঠাৰ হেন্দোলনি।

কাপোৰ গুচাই দাসে চিঞৰি উঠিল, লগতে আমিও একেলগে চিঞৰি উঠিলো।

ইকি! এখেত দেখোন নিত্যানন্দ বৰা। আমাৰ লগত একেলগে পঢ়ে বি-এ প্ৰথম বাৰ্ষিকত আৰু আমাৰ চিৰ সহচৰ। কিন্তু নিত্যানন্দ বৰা ইয়াতেতো থকা নাছিল! তেখেত আছিল কলেজ হোষ্টেলতহে। ইয়ালৈ কেনেকৈ আহিল?

আমি কোৱা-কুই কৰি থাকোতে দুজন মানুহৰ মুখৰ পৰা শুনা কথা খিনিৰ পৰা স্পষ্ট জানিব পাৰিলো যে গবৰ্ণৰ বন্ধৰ ভিতৰতে বৰা ইয়ালৈ আহি থাকিবলৈ লয়। কিবা হেনো ঘৰুৱা অসুবিধাত পৰিছে। চৰণেহে জানে মৰণৰ ঠাই। বৰাকো মৰণেহে ইয়ালৈ টানি আনিলে। নহলে নো তেখেতে নিৰাপদ ঠাইৰপৰা ইয়ালৈ আহেনে?

এইবাৰ আমি আগতকৈ বেছি আচৰিত আৰু হতবাক হৈ পৰিলো। তেজৰে লুতুৰি-পুতুৰি হৈ থকা শৰীৰটোৰ বিভিন্ন ঠাইত ডেগাৰৰ ঘাপৰ স্পষ্ট চিন। গলটোত দুটা তীব্ৰ ঘা লাগি আছে। প্ৰত্যেকটি ঘা দুই ইঞ্চি মানকৈ তললৈ বহি যোৱা। বুকুখনৰ কলিজাৰ কাষেৰে এটি দীঘল ঘা, পেটটোত বেয়াকৈ খুচি থোৱা চিন।

এনে বিভৎস ভাবে হত্যা কৰা দৃশ্য দেখি মোৰ মনটোত তীব্ৰ কঁপনি উঠিল আৰু শৰীৰৰ নোমবোৰ ডাল ডাল হৈ পৰিল। অন্তৰখনত ধপ্-ধপনি বেছি হ'ল—ভয় বা শঙ্কাত নহয়, এনে নিষ্ঠুৰ ভাবে যে হত্যা কৰিব পাবে মানুহে, তাকে ভাবিহে। পঙ্কজ আৰু ববিনলৈ চাই পঠিয়ালো। সিহঁতৰ চকুত পানীৰ টোপাল বিৰিঙি উঠিছিল। আমাৰ প্ৰত্যেকৰে অন্তৰাত্মাই একোবাৰ বিদ্ৰোহী হৈ উঠিছিল ঋ, বেজাৰ আৰু দুখত। লগ পালে যেন সেই দম্ভ্যক এতিয়াই শেষ কৰি দিম। বৰাৰ শৰীৰটোৰ ফালে আকৌ এবাৰ চকু ফুৰাই চালো—গাত ইমানবোৰ জখম। গা বেজ্, বেজাই গ'ল। পাৰওঁহঁতে

জীৱনটো খটম কৰিয়ে কান্ত থকা নাই, পাবে মানে দেহটোৰ ওপৰত হানি, খুচি অত্যাচাৰ চলাইছে।

পুলিচ আহিল—লগত ও,চি,ও। পাত্ৰপিতৃকৈ মৃত দেহটো পৰীক্ষা কৰি চালে। ঘৰটোৰ চাৰিওফালে ঘূৰি-পৰি চাই কিবা গুপ্তমূত্ৰ উলিয়াবলৈ যত্ন কৰিলে আৰু বিভিন্ন সন্দেহৰ জাল তৰিলে। বিফল হ'ল। কিছু সময়ৰ পিছত ও,চি,ৰ আদেশক্ৰমে পুলিচবোৰে ওচৰতে থকা নেপালীৰ ঘৰবোৰ খানাতালাচ কৰি চালে—একো নাই।

নেপালীবোৰৰে এনে কাণ্ড হব পাবে বুলি বহুতৰে সন্দেহ উপজিল। সিহঁতে সাধাৰণ কথা এটিৰ বাবেই মানুহ মাৰো বুলি মাৰিব পাবে। সন্দেহযুক্ত কেইজনমান নেপালীক পুলিচে গ্ৰেপ্তাৰ কৰিলে।

আমাৰ কলেজৰ প্ৰিন্সিপালেও খবৰটো শুনাৰ লগে লগে ঘটনাস্থলীলৈ দৌৰি আহিল। দেখে যে সঁচাকৈ নিত্যানন্দ বৰাৰ দেহটো ক্ষত-বিক্ষত অৱস্থাত সৰু ঘৰটিৰ এচুকত পৰি আছে।

প্ৰিন্সিপালেও কাণ্ড দেখি বিচূৰ্ত্তি খালে। বৰাৰ মৃত্যুত চকুলো টুকিলে। অজানিতে কেইটিমান কথা তেখেতৰ মুখেৰে ওলাই আহিল—“কলেজৰ এজন আগশাৰীৰ অভিনেতা আৰু খেলুৱৈৰ আজি মৃত্যু হ'ল। তেওঁৰ নম্ৰ ব্যৱহাৰ আৰু সৎ সাহসে মোক বাককৈয়ে মুগ্ধ কৰিছিল। এনেকুৱা দ্বিতীয়জন ল'ৰা ক'ত ওলাব।”

প্ৰিন্সিপালৰ দুখত দুখী হৈ বহুতো কলেজীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু প্ৰফেচাৰ আহি বৰাৰ আকস্মিক মৃত্যুত শোক প্ৰকাশ কৰিলে।

এনেতে এটি বৰ আচৰিত আৰু সন্দেহযুক্ত কথা হৈ পৰিল। সকলোৱে মূৰ দাঙি চাবলৈ ধৰিলে। এজনী গাভৰু ছোৱালীয়ে কৰা কাণ্ড দেখি। আশিও আবেগ বিহ্বল হৈ চাবলৈ ধৰিলো ছোৱালীজনীৰ ফালে। কিয় বাক ছোৱালী জনীয়ে এনেখন কৰিছে? তাই আহিলেই বা ক'ব পৰা? কি কৰিব খুজিছে তাই? কিছুমান প্ৰশ্নই আহি অন্তৰত ঠাই ললে মোৰ।

এজনী চুটি চাপৰকৈ শকত ছোৱালী ঘৰটোৰ ভিতৰলৈ সোমাই আহিল। তাইৰ নাকটো অলপ চেপেটা যদিও মুখখনত মোহনীয়তা বিৰাজমান। গাত পিন্ধা আছে এখনি আকাশী বঙৰ শাৰী আৰু এটি বগা ব্লাউজ। চুলিবোৰ আউলি বাউলি, চকু দুটা সেমেকি আছে—অলপ আগভে কন্দাৰ চিন ফুটি উঠিছে।

গাভৰুজনীয়ে একেধৰে কিছুসময় তলকা মাৰি থাকি মৃত দেহটোৰ ফালে চালে। এটি বিকট চিঞৰ মাৰি তাই অস্থিৰ হৈ পৰিল আৰু তাইৰ গাৰ সমস্ত শক্তি প্ৰয়োগ কৰি দেহটোক সাবটি ধৰিলে। মাজে মাজে “দাদা” বুলি জোৰকৈ চিঞৰি দিয়ে। চকু দুটিৰে ধাৰাসাৰে পানী বৈ আছে। বৰাৰ গাত থকা গেঞ্জিটো একেবাৰে তিতি গৈছে। বৰাৰ গাৰ তেজৰ চেকা কিছুমান গাভৰুজনীৰ আকাশী বঙৰ শাৰীখনত স্পষ্ট হৈ পৰিল।

বৰাৰ মুখখনলৈ চাই আকৌ এবাৰ ভূমুকি মাৰি চালোঁ। চকু দুটাই একেধৰে ব' লাগি চাই আছে। তেখেতক হত্যা কৰাৰ কাৰণে মুখখনে কোনো ক্ষোভ বা অভিমান কৰা নাই মাথোন সাম্যৰূপ ধাৰণ কৰি অপৰাধীক বেন কামাহে কৰিছে।

গাভৰুজনীৰ বুকুৰ তপত উম পাই বৰাৰ দেহটোৱে একোবাৰ লৰ-চৰ কৰা যেন লাগিল। কিন্তু আচলতে তেনে কোনো ভেঙুচালি কৰা নাছিল বৰাই। ভেঙুচালি কৰিব নোৱাৰেও। ছোৱালীজনীৰ জোকাৰণিতহে তেনে দেখা গৈছিল।

দৃশ্যটো দেখি মই অত্যন্ত মৰ্মাহত হৈ পৰিলো। আন মানুহ-বোৰেও এনে হিয়া বিদাৰক দৃশ্যত বৰ দুখীত হৈ পৰিল।

কিন্তু প্ৰশ্ন হ'ল ছোৱালীজনী কোন? তাই ক'ব পৰা কেনেকৈ আহি এইখিনি পালেহি? নে বৰাৰ কোনোবা অঙহি-বঙহি। বৰাইহঁতৰ ঘৰৰ মানুহোতো হব নোৱাৰে। কাৰণ বৰাৰ ঘৰ হ'ল মঙ্গলদৈত।

ইজন-সিজনকৈ কেইবাজনো মানুহে গাভৰুজনীক কিবা-কিবি প্ৰশ্ন কৰি একো সমিধান নেপালে। ময়ো ওচৰলৈ গৈ ছোৱালীজনীক

“তাই কোন আৰু তাই এই ঘটনাৰ কিবা কথা জানে নেকি সুধি
চালো। তাই কিন্তু একদম নীৰৱ। কেৱল কন্দাতহে ব্যস্ত।

প্ৰায় আধা ঘণ্টামান পিচত এটা কথাই আমাক স্পষ্ট কৰি
দিলে প্ৰকৃততে এই ছোৱালীজনী কোন? এজন আদবসূচীয়া লোক
আহি ছোৱালীজনীক পাৰে মানে তীব্ৰ ভাষাত গালি পাবিলে আৰু
একপ্ৰকাৰ তাইক জোৰকৈ টান মাৰি ঘৰটোৰ পৰা বাহিৰলৈ
উলিয়াই আনিলে।

তাৰ পিচত এজন সৰু ল'ৰাৰ লগত ছোৱালীজনী ঘৰলৈ গ'লগৈ।

এই আদবসূচীয়া মানুহজনৰ পৰাই আমি ছোৱালীজনীৰ বিষয়ে
কিছু কথা জানিব পাবিলোঁ। মানুহজন হ'ল ছোৱালীজনীৰ
বাপেক। সিহঁতৰ ঘৰ বিহাবাৰীত। তাইৰ নাম প্ৰিয়লতা। পঢ়ে
আৰ্য্য-বিদ্যাপীঠ হাইস্কুলৰ ৮ম মান শ্ৰেণীত। আৰু জানিব পাবিলো
বৰা ছোৱালীজনীৰ একোৱেই নহয়। মাথোন চিনাকি।

তেন্তে এনেয়ে চিনাকি ছোৱালী এজনীয়ে কিয় বৰাৰ বাবে
শোক-বিহ্বল হৈ পৰিল। নিশ্চয় ইয়াতে কিবা কিন্তু লুকাই
আছে। হয় বৰাই ছোৱালীজনীৰ প্ৰেমত অন্ধ হৈ তাইক ভাল
পাব লাগিব, নহয় বাপেকে বৰাক জোঁৱাই হিচাকে পাবলৈ জো-বা
কৰিব লাগিব।

পঞ্চজ আৰু মই এইটো কথালৈয়ে বৰ সন্দিহান হৈ পৰিলোঁ।
হয়তো প্ৰিয়লতাই এই নিৰীহ হত্যাৰ ঘটনাৰ মূল। তাইক লৈয়ে
কিবা গোলমালৰ সৃষ্টি হোৱাত বৰাৰ মৃত্যু হব পাৰে নাইবা বেলেগ
কিবা বহুতপূৰ্ণ কথা ইয়াত সোমাই আছে যেন অনুমান হয়।

মই বৰ চিন্তা-ক্লিষ্ট হৈ পৰিলোঁ। কেনেকৈ বহুতটোৰ আঁত
বিচাৰি পাওঁ তাৰ বাবেই মই বৰ ব্যস্ত হৈ পৰিলোঁ। সঁচা, কিন্তু
কোনো প্ৰকৃত সন্ধান পোৱা নহ'ল। বৰাৰ ঘৰলৈ ময়ে এখন
টেলিগ্ৰাম কৰি খবৰটো জনালোঁ। মই কলেজলৈ নগলো। বৰিন,
পঞ্চজহঁত কিন্তু গ'লগৈ। শুনিব পালো এখন বিৰাট সভা পাতি

কলেজৰ সমূহ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী মিলিত হৈ বৰাৰ মৃত্যুত গভীৰ শোক
প্ৰকাশ কৰিলে। বহুগুণে বিভূষিত বৰাক সকলোৱে শলাগিলে
বৰা আৰু কেতিয়াও আমাৰ মাজলৈ ঘূৰি নাহে। তেখেতে অনন্ত
শয়ন কৰিলে চিৰদিনৰ কাৰণে।

আবেলি তিনিমান বজাত বৰাৰ মাক-দেউতাক আৰু ভনীয়েক
দুজনী আহি পালে। বলিয়াৰ দৰে আটাইজনে লৰি আহি
অমঙ্গলীয়া খবৰটো পালে। পুতেকক দেখিয়েই মাক মুচ্ছা গ'ল।
বাপেক আৰু ভনীয়েক দুজনীয়ে কান্দি-কাতি হাৰা-হাস্তি হ'ল।
পুত্ৰশোকত বেচেৰী মাকজনীয়ে অত্যন্ত দুঃখীত হৈ মনোকষ্ট পালে।
পুত্ৰশোকৰ জ্বালা বৰ বেদনাদায়ক। এই জ্বালা সহ্য কৰা মাতৃ-
বিলাকৰ কাৰণে অত্যন্ত কঠিন।

বৰিন আৰু মই বাতি-পুৱা আকৌ বৰা থকা মেচটোলৈ
গলোঁ। যোৱাৰ উদ্দেশ্য আছিল কিজানি কিবা অনুসন্ধান পায়োঁ।
সন্দিহান দৃষ্টিৰে এফালৰ পৰা আন ফাললৈ ঘৰটো পৰীক্ষা কৰিবলৈ
ধৰিলোঁ। পাতৃ-পিতৃকৈ সকলোবোৰ বস্তুকে লিৰিকি বিচাৰি
চালো। নাই, ক'তো একো নাই।

মই অলপ চিন্তাক্লিষ্ট ভাবে সৰু চকী এখনত বহি পৰিলোঁ।
বৰিনে টেবিলখনৰ ওপৰত থকা কিতাপ আৰু বহীবোৰ মেলি মেলি
চোৱাত ব্যস্ত হ'ল, কিজানি কিবা চিঠি-পত্ৰ পাইয়েই বা।

বৰিনে হতাশ ভাবেৰে কলে—“এ তাই! ব'ল মেচলৈ যাওঁ।
একো নাই। এনেয়ে মিছাকৈ সময় নষ্ট কৰিব ধৰিছোঁ। মৰা,
মৰি গৈছে, তাৰ বাবে বিচাৰ কৰি লাভ নাই।”

“হলেও, এটা কথা অ' বৰিন! বৰাৰ মৃত্যুত মোৰ এজন তাইক
হেৰুৱা যেন পাইছোঁ। তাৰ বাবে মোৰ অন্তৰ খনে মোক
দেই পুৰি মাৰিবলৈ ধৰিছে।

“এহ্, থ, থ, তোৰ ভাতৃ-স্নেহ। ব'ল মেচলৈ—এপাক ফুৰিয়েই
আহোঁ।”

“বাক ববিন! আমিটো টেবিলৰ তলত থকা সৰু চুইট্‌কেচ-টোতো এবাৰো খুলি চোৱা নাই। সেইটোতেই কিবা থাকিব পাৰে কিজানি.....।”

অ’ বুলি কৈ ববিন আগবাঢ়িল আৰু বৰ সন্তৰ্পনে চুইট্‌কেচটো খুলি চকুৰ পচাবতে সকলোবোৰ সি ওলট-পালট কৰি দিলে।” একো নাই তাত। হঠাৎ এটি খামৰ ভিতৰত জাপ জাপ হৈ থকা কাগজ কিছুমান দেখি তাৰ চকু বৈ গ’ল। মোক চকুৰে ইঙ্গিত দিয়াত কাষ চাপি গ’লো।

খামটো ফালি জাপ জাপ হৈ থকা কাগজবোৰ একালৰ পৰা চাই গলো। কিছুমান চিঠিহে মাথোন সেইবোৰ। আমি বৰ আগ্ৰহেৰে পঢ়ি চালো। নতুন আশাৰ সঞ্চাৰ হ’ল ছয়োবো মাজত।

ববিনে এখন চিঠি পঢ়ি মোৰ পিনে অৰ্ধপূৰ্ণ হাঁহি এটি মাৰি কলে—“ভাই এইপিনে আহছোন? কেনে মজাৰ কথা লিখিছে চাহি।”

মই মূৰটো অলপ বেকা কৰি নি কোতূহল দৃষ্টিৰে চালো। কোমল হাতৰ পৰশ বুলাই লিখা কিছুমান মৰম লগা কথা। (১) মৰমৰ এনাঙ্গবীডাল চিঙি দি মোক দূৰলৈ খেলি নিদিব। কাৰণ মই এজনী মৰম বঞ্চিতা ছোৱালী। আপোনাৰ মৰমতে মই পমি যাওঁ। সোঁ সিদিনা সন্ধিয়া ফুৰিবলৈ যাওঁতে মোৰ গালত আকি দিয়া চুমাবোৰ আজিও পাহৰিব পৰা নাই। মই আপোনাক হিয়া উজাৰি দি ভাল পাওঁ। কিন্তু তাৰ প্ৰতিদান আজিলৈকে হলে পোৱা নাই।

আপুনি বৰ নিষ্ঠুৰ। অ’ নহয় আপোনাৰ নিচিনা পুৰুষ-বোৰৰ হৃদয় বৰ কঠোৰ। ভোমোবাই ফুলৰ মৌ পান কৰি আঁতৰি যোৱাৰ দৰে আপোনালোকেও ছোৱালী ফুলৰ প্ৰতি নিষ্ঠুৰ ব্যৱহাৰ কৰে। মোটৈ আপোনাৰ অকাণো মৰম নাইনে যে.....।” ইতি—

প্ৰিয়লতা

এইবাৰ আন এখন চিঠিৰ পাত লুটিয়াই চোৱাত চকু স্থিৰ হৈ গ’ল কেইটিমান নিভাজ প্ৰেমৰ নিদৰ্শন দেখি—

“..... দাদা! আপুনি মোৰ হৃদয় মন্দিৰৰ গোপন ঠাইত এখন বিশিষ্ট আসন লাভ কৰিছে। বিশ্বাস কৰক দাদা! আপোনাক মই প্ৰাণভৰি ভাল পাওঁ। অথচ আপুনি মোক ঘৃণাৰ চকুৰেহে চাই আহিছে। হুহুমানো বাম-সীতাক যেনেকৈ অন্তৰ ফালি দেখুৱাই দি ভক্তিৰ স্পষ্ট চিন প্ৰকাশ কৰিছিল। মইয়ো হৃদয় বিদাৰি প্ৰকৃত ভাল পোৱাৰ চিনাকি আপোনাক দেখুৱাবৰ মন যায়। কিন্তু ই যে অসম্ভৱ দাদা! .....আমাৰ এই গভীৰ মিলনত যদি কোনোবাই বাধাৰ সৃষ্টি কৰিব খোজে, সেই বাধাক আমি ভৰিৰে মোহাৰি পেলাই মিলনৰ বাট ফট্‌ফটুয়া কৰিম।” .....ইতি—

আপোনাৰ
“প্ৰিয়লতা”

“..... দাদা! কথা এটি মন কৰিছেনে? মই যেতিয়া আপোনাৰ বুকুৰ কাষ চাপি যাওঁ, হিয়া উজাৰি কবলৈ যোৱা মোৰ মনটো বাক-বন্ধ হৈ যায়। আৰু কিবা এক অজান ভয়ত অন্তৰখন কপিবলৈ ধৰে। মোৰ এনে ভাব হয়, আপোনাক যেন মোৰ সান্নিধ্যৰ পৰা কোনোবা হৃদয়হীন লোকে জেঁৰ কৰি আঁতৰাই নিবলৈ লৰি আহিছে। বাক দাদা, আমাৰ জানো সঁচা মৰমবোৰৰ কোনো মূল্য নাই? সেই মৰমবোৰ আনে মূল্যাক্ষন নকৰিলেও ভগৱানেতো নিশ্চয় কৰিব। আমাৰ পবিত্ৰ ভালপোৱা ঈশ্বৰে নিশ্চয় মানি লব আৰু তেতিয়া আমি জয়ী হম।” ইতি—

আপোনাৰ
“প্ৰিয়লতা”

এখনৰ পিচত এখনকৈ পৰা আগ্ৰহেৰে চিঠিবোৰ লুটিয়াই গলো আমি দুয়ো। ববিনে মাজে মাজে চকু খৰ কৰি চাই বয় আৰু

অৰ্থপূৰ্ণ হাহি মাৰি মোলৈ কেবাহিকে চায়। মই হলে অলব-অচৰ
ভাবে চিঠিৰ ভাববোৰ বুজাত ব্যস্ত।

প্ৰত্যেকখন চিঠিতে প্ৰেমৰ জল্-জল্, পট্-পট্ নিদৰ্শন।
ইজনে সিজনৰ প্ৰতি অতিশয় আকৃষ্ট হোৱা আৰু গভীৰ ভালপোৱাৰ
স্পষ্ট প্ৰমাণ চিঠিৰ টুকুৰাবোৰত আছে। কিন্তু নাই কোনো ভণ্ডামী বা
চাতুৰিৰ লীলা-খেলা।

চিঠিবোৰে মোক অনুভৱ কৰিবলৈ শিকালে এইটোৱে যে
নিত্যানন্দ বৰা আৰু প্ৰিয়লতা নামৰ ছোৱালীজনীৰ ভাল পোৱা
বহুদিন আগৰে পৰাই চলি আছে। এই ভালপোৱাত কোনো
পাপ-পঙ্কিলতা নাই আৰু কোনো দূৰভিসন্ধিৰ কথা নাই।
আছে মাথোন সঁচা মৰম আৰু প্ৰকৃত ভাল পোৱা।

... ৩ বৰাক হত্যা কিয় কৰা হ'ল? কোনেইবা এই হত্যাৰ
বহুশত জড়িত আছে? হত্যা কৰাৰ লাভেই বা কি হ'ল? এইবোৰ
প্ৰশ্নৰ সমিধান মোক চিঠি কেইখনে দিব নোৱাৰিলে। দিয়াটো
অসম্ভৱ।

একো কব পৰা নাই— হত্যাৰ গুৰি ক'ত। হয়তো ছোৱালী-
জনীক জেৰা কৰিলে কিবা গুপ্তত্ৰ ওলাব পাৰে। হয়তো বা
নোলাবও পাৰে। কাৰণ প্ৰিয়লতাই বৰাক ভাল পায় আৰু তাই
ভাল পোৱাৰ কথাহে কব পাৰিব। হত্যা কৰাটো তাইতো চকুৰে
দেখা নাই।

এইদৰে ভাব-সমুদ্ৰত মাতুৰি-নাহুৰি বহিম আৰু মই আহি
মেচ পালো।

আবেলি ফুৰিবলৈ গলো, তাতো বৰাৰ মৃত্যুক লৈয়ে সকলোৰে
মুখত গুণা-গথা। চাকল্যৰ ঘটনাটোৱে নগৰখনৰ প্ৰতিজন নাগৰিকৰ
অন্তৰত ভয়ৰ সঞ্চাৰ কৰিছে।

পদব্ৰজে মন্ত্ৰৰ গতিৰে খোজ পেলাই গৈ আছে; এনেতে
পিচ ফালৰ পৰা এটা বৰ জোৰেৰে ঢাকা মাৰি দিলে কোনোবাই।

মোৰ বৰ খং উঠি গ'ল। খং উঠিব আৰু নুঠিবনে? কান্ধখন যে
বৰকৈ বিষ কৰা যেন লাগিছে।

উভতি চালো। ক্ষণেকতে উঠা খং থিনিত ঢেঁচা পানী ঢালি
দি মিচিকীয়া হাঁহিহে এটা মাৰিব লগা হ'ল। এই তুতুলটো
ইমান বদমাচ হৈ উঠিছে।

“এ ভাই তুতুল! তইনো এইপিনে অকলে অকলে ঘূৰি ফুৰি
কি আমোদ পাৱ অ”?

তাকে শুনি তুতুলে কলে, “হাঃ হাঃ হাঃ বাপু! তোৰ নিচিনা
ছোৱালীৰ প্ৰেমত পৰিব পাৰিলেতো দিঘেলী পুখুৰীৰ পাৰে পাৰে
তহল দি ফুৰিব পাৰিলো হয়েই। পিচে কিন্তু চাবি আকৌ, বৰাৰ
দৰে যেন অৱস্থা নহয়।”

“তইনো এইবোৰ কি ককি ফুৰিব লাগিছ? বৰাৰ দৰে
অৱস্থা মানে কি হুঁ

“তই হবলা একো শুনা নাই? বৰাক হেনো প্ৰিয়লতা নে
চিয়লতাই বুকুত কামোৰ মাৰি খালে। তাইৰ বাবেই নিত্যানন্দ
বৰাৰ এনে অৱস্থা হ'ল।”

তাইক বৰ্ত্তমানে পুলিচে এৰেষ্ট কৰিছে। তাইৰ স্বৰূপ সি
বৰ্ণনা কৰিলে।

উকীলৰ আগত তাই যথা-যথ ভাবে উত্তৰ দি যোৱাত কিছুমান
প্ৰকৃত কথাৰ সন্ধান পোৱা গ'ল। এইটো স্পষ্ট প্ৰমাণ হৈ পৰিল
যে প্ৰিয়লতাই ভাল পাই পেলাইছিল নিত্যানন্দ বৰাক। মাত্ৰ
এজন পুৰুষক। কিন্তু বহুতো পুৰুষে তাইক বলপূৰ্বক ভাবে ভাল
পাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তাইৰ সান্নিধ্য লাভ কৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল।

কিন্তু দুৰ্দান্তহঁতে বিফল মনোবৰ্থ হৈ বিশেষকৈ তিবোতাৰ হাতত
বিষম পৰাজয় বৰণ কৰিবলগীয়া হোৱাত প্ৰতিহিংসাৰ জুয়ে সিহঁতৰ
অন্তৰ দেই-পুৰি মাৰিবলৈ ধৰিলে। পিচত প্ৰতিহিংসাৰ জুয়ে পুৰি
নিঃশেষ কৰি দিলে বৰাৰ পবিত্ৰ দেহটোক।

তিনিজন লোকৰ তাই সন্তোদ দিলে। তিনিওজন চকল ডেকা
মাৰুহ। এজন ডাইভাৰ আৰু বাকী দুজন কলেজীয়া ছাত্ৰ।

অনুসন্ধান কৰা হ'ল। আটাই কেইজন পলায়ন কৰি দিহিঙে-
দিপাঙে ঘূৰি ফুৰিছে। পুলিচৰ ভয়ত হয়তোবা শাস্তি খোৱাৰ
ভয়ত নহয়তোবা ভদ্ৰ-সমাজত সিহঁতৰ লজ্জাৰ মুখাবোৰ সুলকি
পৰাৰ ভয়ত।

সিহঁতে যদি দিহিঙে-দিপাঙে ভয়-বিহ্বল হৈ পলায় ফুৰিহৈ
লগীয়া হ'ল তেনেহলে কিহে পাইছিল সিহঁতক এনে সাজঘাতিক
কাম কৰিবলৈ? কি লাভেই বা হ'ল সিহঁতৰ।

দুদিন পিচত খবৰ ওলাল। প্ৰিয়লতাই মুক্তি পাইছে কোৰ্টৰ
পৰা। ঠিকেইটো। তাইবোৰো কোনো দোষ নাই। তাই মাথোন
নিষ্পাপ আৰু পৱিত্ৰ ভালপোৱাৰে বৰাৰ অন্তৰ জয় কৰিবলৈ
বিচাৰিছিল। আৰু সমৰ্থবানো হৈছিল। আনহাতে বৰাৰ পৰাও তাই
প্ৰতিদান স্বৰূপে পাইছিল অকৃত্ৰিম স্নেহ আৰু ভাল পোৱা। তাই
বৰং তিনিজন কাঠচিঠীয়া পুৰুষৰ হৃদয়ক সাহসেৰে দেখুৱাই দিলে।

তাইৰ মুক্তিৰ বাতৰি পায় মই নথৈ আনন্দিত হলো। আন
বহুতো লোকে সহজ ভাৱে গ্ৰহণ কৰিলে প্ৰিয়লতাৰ মুক্তিক।
লক্ষ্য হ'ল কিদৰে পাপিষ্ঠহঁতক ধৰিব পাৰে। এয়ে হ'ল সকলোৰে
মনৰ চিন্তা। সিহঁতক যদি এক শিকনি দিব পৰা নেযায় তেনেহলে
আৰু যে কব্বাত এনে অঘটন নঘটাৰ তাৰ কি মানে আছে।

মোৰ ভাৱ হ'ল ডাইভাৰ জনৰ কথা শুকীয়া। সি মদ-ভদ
খমে পাগলামি কৰি যি কোনো মানুহকে নিৰ্মম ভাবে হত্যা
কৰিব পাৰে। কিন্তু জ্ঞানৰ পোহৰ লাভ কৰা কলেজীয়া ডেকা
দুজনে নো কি সতে এই হত্যাকাণ্ডৰ সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰিলে?
অতি আঁচৰিত! কি ভয়ানক এই লৰা দুজন?

হত্যাৰ ফলত ফুলৰ দৰে কোমল এজনী নাৰীৰ অন্তৰ ফালি
চিৰা-চিৰ হ'ল। জীৱনৰ সকলো আশা-আকাঙ্ক্ষা মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে

চুবমাৰ হৈ গ'ল। আনহাতে এজন সুন্দৰ সূঠাম কৰ্মী পুৰুষৰ
ভবিষ্যতৰ বঙীণ স্বপ্নবোৰ ধূলিৰ লগত মিহলি হৈ গ'ল।

কথাবোৰ ভাবি ভাবি মোৰ বৰ বেয়া লাগি গ'ল। অন্তৰত
দুখৰ ছাঁ পৰিল।

কিছুদিন পিচত। মই বাতিপুৰা ব্ৰেককাষ্ট কৰি উঠি কলেজৰ
আলোচনী খনৰ পাত লুটিয়াই আছোঁ। এনেতে পঞ্চজে আহি
মোক খবৰ এটি দি গ'ল। সি কলে যে তিনিওজন নাৰকীয়
হত্যাকাৰীয়ে পুলিচৰ হাতত ধৰা পৰিল। সিহঁতক এতিয়া হাজোত
ৰখা হৈছে। খবৰটো শুনি বৰ সুখ পালে।

কিন্তু ক্ষণেকতে পোৱা সু-খবৰটোৰ আনন্দকণ উমি উমি
নাইকীয়া হৈ গ'ল এটি সহ কৰিব নোৱাৰা বেদনাৰ বাতৰিত।
পঞ্চজে বিমৰ্ষ মনেৰে চকু চুলচলীয়া কৰি কলে যে “প্ৰিয়লতা”
আৰু ইহ সংসাৰত নাই। তাই আত্ম-হত্যা কৰিলে চলন্ত ট্ৰেইনৰ
আগত পৰি।

সময়ৰ গতিত সকলো শেষ হ'ল। দুজন ডেকা গাভৰু
মৃত্যু হ'ল। মৃত্যুই প্ৰেমকো জয়ী কৰিলে। প্ৰেমৰ সাক্ষী স্বৰূপে
পৰি বল বেলৰ আলিত এটি জীয়া-গাভৰু হাড়-মূৰবোৰ।

মৰম নহয় প্ৰেম

বাতিপুৰাৰ যুহু বতাহ বিব্, বিব্, কৰি বলি আছে।
সূৰ্যকটোৱে মুখত এমোকোবা হাঁহি লৈ পূৱ আকাশত ভূমুকি
মাৰিছে। চৌদিশে পোহৰ বিয়পি পৰিছে। সমুখত থকা নদীটোৰ
পানীবোৰে নাচি নাচি সূৰ্যকটো পোহৰবোৰক আনন্দেৰে আকোৱালি
লৈছে। চাৰিওফালে গছ-লতিকাৰ পাতবোৰ চিকমিকাই উঠিছে।
চকুৰ আগত এখন নতুন পৃথিৱী পৰিদৃশ্যমান। গোটেই প্ৰকৃতিয়ে
যেন হাঁহি হাঁহি কোনোবা স্বৰ্গৰ অপেশ্বৰী হৈ কাবোবাক ভুলাবহে
আহিছে। খুব বঢ়িয়া লাগিল মোৰ দৃশ্যবোৰ দেখি।

এঠাইত যাম যাম বুলি বহুদিনৰে পৰা মনস্থ কৰি আছিলোঁ।
কিন্তু ভবামতে কাম নহয়। ময়ো যাবপৰা নাই। আজিৰ এই
প্ৰকৃতিৰ উথল-মাখলৰ আনন্দোৎসৱৰ কাৰণে মোৰ মনটো নাচি
উঠিল। অপিয়াই অপিয়াই যেন কিবা নতুন আনন্দ কৰিম, ক'বালৈ
যাম, নাচিম, হাঁহিম আৰু বহুত কিবা কিবি কৰিম এনেকুৱা এটি
ভাবলৈ মনটো বলিয়াব দৰে হ'ল। মনতে ভাবিলো আজি বহুত-
দিনৰ হাবিয়াসটোকে পূৰ্ণ কৰো নেকি?

হয়, ঠিকেই। মোৰ মনটোৱে ঠিকেই ভাবিছে। ইয়াৰ পৰা
প্ৰায় ২৫ মাইলমান দূৰ হব। তাত মোৰ সম্বন্ধীয় ককাই-বোঁহঁত
থাকে। তালৈকেই যোৱা যাওক। আজি এনে ফৰকাল বতৰ।
তাতে আকৌ বাৰটোও ভাল। ছুই তিনি বছৰেই তাত যাব পৰা
নাই।

আজি হ'ল বুধবাৰ। কথাতে কয় মঙ্গলৰ উষা বুধৰ পাও,
যাহা হৈছা তাহা যাও।" আনহাতে প্ৰকৃতিৰ বমক-জমকতাই মোক

ক'বালৈ লৈ যাবলৈ হাত-বাউল 'দি মাতিব ধৰিছে। আনন্দত
আত্মহাৰা মনটোৱে প্ৰকৃতিৰ সম্ভাষণে আদৰেৰে গ্ৰহণ কৰিলে।
নতুনৰ জয়যাত্ৰা আৰম্ভ হল। সাজি-কাচি ওলালোঁ। মটৰ ষ্টাণ্ড
পাই বাছখনলৈ নীৰৱে বাট চালোঁ। 'পিপ্, পিপ' সঙ্কেট ধ্বনি
কৰি দৈত্যকায় চালে চকুৰোৱা বাছখন আহি তিনিআলিৰ চ'কত
বৈ গ'ল। মানুহৰ ভিৰ নাছিল। মই আন যাত্ৰী কেইজনমানৰ সতে
অনায়াসে বাছখনত উঠি পৰিলোঁ। হেন্দিমেনটোৱে "ধাব দিয়ক"
বুলি কোৱাৰ লগে লগে বাছখনে এটি তীব্ৰ হুকাৰ মাৰি দ্ৰুত
গতিত আগবাঢ়িল। এপাট কাঁড় যোৱা দি হো-হোঁকৈ বাছখনে
অকীয়া-পকীয়া আৰু পোন বাটেৰে যাবলৈ ধৰিলে। যিবিলাক
বাতিপুৰা মলয়া বতাহজাকে আহি মোৰ গালে-মুখে হাত ফুৰাই
গৈ থাকিল। বেচ আমেজ লাগিল মোৰ।

"হেৰি অলপ আঙুৰাই যাওকচোন? কাষৰ পিনে ইমান ঠাই
আছে, অথচ এইফালে বৰকৈ হেঁচা দিছে কিয়?"

কথাখিনি আহি মোৰ কাণৰ পৰ্দাত বাজি উঠিল। ঘূৰি
চালোঁ। মোৰ পিছপিনে থকা চিটটোত বহা এজন আদবয়সীয়া
লোকে কাষতে বহা চকল ডেকা ল'ৰা এজনৰ প্ৰতি পন্দোৱাকৈ
মুখেৰে ভেৰ্ভোবাই আছে। মানুহজনৰ কাষত বহি আছে এজনী
চাদৰ-মেখেলা পৰিধান কৰি গাতক ছোৱালী। বোধহয় তাই
মানুহজনৰ জীয়েক। কুছি-মুছি তলমূৰকৈ বহি আছে। দেখাত
ভদ্ৰ যদিও গাৱলীয়া ছোৱালী বুলি মই বুজি পালোঁ।

কথাখিনি শুনি ডেকাজন অলপ আঁতৰি বহিল যদিও,
লুভীয়া দৃষ্টিৰে ছোৱালীজনীৰ কালে মাজে মাজে কেবাহিনী
চাই মোৱাত ব্যস্ত। গাতকজনীৰ মৰম লগা সৌন্দৰ্য্যই তাক মুগ্ধ
কৰিছে নিশ্চয়। নহলে সি কিয় বাবে বাবে তেনেকৈ চাই
আছে বাক?

মই ভাবি গলো-নাৰী পুৰুষৰ প্ৰতি আৰু পুৰুষ নাৰীৰ প্ৰতি

আকৃষ্ট হোৱাটো মানুহৰ স্বভাৱজাত বীতি। তাত কোনো বাধা থাকিব নোৱাৰে।

চাওঁতে চাওঁতে বাছ গৈ বহুদূৰ অতিক্ৰম কৰিলে। বাটত বহু মানুহ উঠা নমা কৰিলে। মোৰো বাছখনৰ পৰা নামি যাবৰ মন গ'ল। বহুখিনি সময় বহি থকাত আমনি লগাটো স্বাভাৱিক কথা। অৱশ্যে মোৰ গন্তব্য স্থানলৈও বেছি বাকী নাহি। আধাৰণ্টাৰ বাট গলেই সেই ঠাইখিনি পামগৈ। বাছ গৈয়ে থাকিল।

আবেলি প্ৰায় ১ টামান বাজিছে। এটি সৰু মটৰষ্ট্যাণ্ড। কাষত ছখনমান পাণদোকান। মই হাতত থকা মোনাখন লৈ নামি পৰিলোঁ।

তাৰপৰা আকৌ এমাইলমান বাট গলেই আমাৰ দাদাইত্তৰ ঘৰ পামগৈ। গাওঁখন তাৰপৰা ভালকৈ দেখা পোৱা গ'ল। ভবি ছখনে এখোজ-দুখোজকৈ আগবাঢ়িল এটি অকলশৰীয়া মন লৈ। অন্তৰত দাদাইত্তৰ ঘৰৰ, মৰমী বোজনীৰ আৰু সেই গাওঁখনৰ মনোৰম দৃশ্যৰ কথাবোৰে হেন্দোলনি দি গৈ থাকিল।

গাওঁখন পাই কিছুদূৰ আগবাঢ়িয়ে এজোপা বকুলগছ পালে। মোৰ বেচ ভালকৈয়ে মনত আছে, বকুল গছজুপিয়ে দাদাইত্তৰ নঙলা মুখৰ চিনাকি। ইফালে-সিফালে উৰাই ঘূৰাই চালে। গছজোপা এনেদৰে আছে যদিও ঘৰবোৰ সম্পূৰ্ণ বদলি গৈছে। আগৰ সেই ২৩ টি খেৰী ঘৰৰ, পৰিবৰ্ত্তে সগৰ্বে থিয় হৈ আছে টিন্ আৰু পকীদালান ঘৰ। সন্দেহ ঘনীভূত হ'ল।

মোৰ সন্দেহবোৰ আঁতৰ কৰি দিলে বকুল জোপাৰ তলত মাৰ্বল খেলি থকা সৰু ল'ৰাজাকৰ এজনে। এইটোৱে বিনন্দ মহাবিহীতৰ ধৰ। লাজ লাজকৈ সোমাই গেলো। কাকো নেদেখি ওচৰতে থকা বেটৰ চকিমতে বহি পৰিলোঁ। কেটৰ পৰা কমালখন উলিয়াই কপালৰ বামবোৰ মৰি ললো।

এনেতে সন্দিহান দৃষ্টি লৈ এজনী তিবোতাই ছুগুকি মাৰি

আকৌ সোমাই পৰিল বোধহয় লাজতে, হয়তোবা মোক চিনিব নোৱাৰিয়ে। আগতকৈ ভালেখিনি শকত আৰু গুৱনি হৈছে যদিও মই চিনি পালো সেইজনীয়ে বো।

এজন সৰু লৰাই আহি মোক সুধিলে—“আপুনি ক'ৰ পৰা আহিছে?”

মোৰ লাজ মিশ্ৰিত হাঁহি এটি ওঠত বিৰিঙি উঠিল। বোধহয় এইজন দাদাবে ল'ৰা। মই কলো—“বাক ভাইটি। পিচে পৰেও মোৰ কথা কম। আগতে মোক পানী এগিলাচ খাবলৈ দিয়া আৰু তোমাৰ দেউতাবা আছে যদি আহিবলৈ কোৱা।”

ভাইটিয়ে ‘মা-মা’ কৈ ভিতৰলৈ লৰি গৈ পানী এগিলাচ আনি দিলে। পানীগিলাচ খোৱাৰ পুচতে দাদা ওলাই আহিল।

“আবে গগণ! তইহে ইয়াত বহি আছে। ভিতৰলৈ যোৱা নাই কিয়? মই ভাবিছোঁ আকৌ বেলেগ কোনোবা অহা বুলিহে।”

দাদাৰ কথাখিনি শুনি, মনত উদয় হৈ থকা আৰু লাজখিনি ঢাকি থৈ ক'লো—“দাদা ২৪ গৰম লগা দেখিয়ে ইয়াত বহিছো।”

“এই কেইদিনৰ ভিতৰতে তোক বোৱেৰাইও একবাৰে পাহৰিয়ে পেলালে। হিঃ হিঃ হিঃ। আৰু চিনি নেপাবৰ কথাও। তই যে আগতকৈ বহুখিনি শকত হলি।”

তাৰ পিচত বোও আহি আমাৰ লগত কথা-বতৰাত যোগ দিলেহি। বেচ সহৃদয়তাবে আমাৰ মাজত কথা-বতৰা চলিল। বোজনীয়ে হাঁহি হাঁহি কথা বতৰা পাতি গ'ল। বেচ বাটলৈ তিবোতা তেওঁ।

দাদাইত্তৰ ঘৰত চাহ-ভাত সকলো পালো আৰু পালো মৰমৰ নাওকথা। কিন্তু বোজনীয়ে কথা কেইশাবীয়ে মোক লাজ আৰু বিমোহিত পেলাইছিল।

মোৰ বিয়াৰ কথা উলিয়াই দি বোয়ে ব্যঙ্গস্বৰূপে কৈছিল যে মোলৈ হেনো ভাল ছোৱালী এজনী চাইছে। দৰ্কাৰ হলে ছোৱালী এতিয়াই দেখুৱাব পাৰে। মই কিন্তু কথাখিনি শুনি বৰ লজ্জাবোধ কৰিছিলো, বিশেষকৈ দাদাৰ আগত কোৱাৰ কাৰণে।

আচলতে তেওঁলোকে মোৰ কাৰণে তেনে কোনো ছোৱালী চোৱা নাছিল। বিয়াখন পতাতহে জোৰ দিছিল। সবল আৰু গুৱনি দেহৰ দেৱৰ পালে বোয়েকবিলাকে তেনেকৈ ঠাট্টা কৰি ভাল পায়।

এইদৰে দাদাইঁতৰ ঘৰত থকা মোৰ তিনিদিন পাৰ হৈ গ'ল। ঘৰলৈ যাম যাম বুলি আজি বাতিপুৱাই ওলালো। কিন্তু বোঁহঁতৰ মৰমৰ জৰীভাল ছিঙিব নোৱাৰি বৈ গলো। 'বোঁব' একান্ত হাৰিয়াম বাতিটোৰ কাৰণে হলেও মই থাকিব লাগে।

আবেলি বেলিটোৱে সুন্দৰ পৃথিৱীখনৰ পৰা বিদায় লবলৈ ওলাইছে। গৰমৰ দিনবাবে বাবাগুৰুখনতে বহি বহি মই আলোচনীৰ পাত লুটিয়াই আছো। এনেতে বোয়ে সাজি কাচি আহি মোৰ ওচৰত হাজিৰ।

তেওঁৰ উজ্জল চাৱনি আৰু পৰি-পাটি সাজ-পাৰ দেখি মোৰ মুখেৰে আপোনা-আপুনি ওলাই গ'ল—'বোঁ! বৰ ধুনীয়া দেখাইছে তোমাক। আজি বাজবাগী সাজি ক'লেনো যাবলৈ ওলালা?'

"তুমি কথা কৈ থাকিব নালাগে। এতিয়াই পিন্ধি-উৰি ওলোৱা। মোৰ লগত যাব লাগে।" বোয়ে কলে আৰু মোক ধৰি তুলি দিলে। মই 'যিবা আজ্ঞা মহাবাগী' বুলি কৈ ওলোৱাত ব্যস্ত। বোধহয় ফুৰিবলৈ যাব। আকৌ তিবোতাৰ লগত যাবলৈ বৰ লাজ লাগে। তথাপি ওলালো। বহি বহি থকাতকৈ এপাক ফুৰিলে মন-প্ৰাণ ভাৰ লাগিব।

সন্ধ্যা লাগো লাগো প্ৰায়। ছয়ো ওলাই গলো। বোঁ আগে আগে, তাৰ পিচে পিচে ঠিক যেন জানকীৰ পিচে পিচে লক্ষণ।

প্ৰায় আধামাইলমান যোৱাৰ পাচত দেখিলো—পি-ডব্লিউ-ডি বাটাটোৰ কাষেদি বোঁ এবৰ মানুহৰ ঘৰত সোমালগৈ। ময়ো কোনো আপত্তি নকৰাকৈ মানুহৰ ঘৰত চোতাল পালো। কেইটিমান খেৰি ঘৰেৰে সৈতে এটি নিচেই সৰু পৰিয়াল বাস কৰে তাত। অতি সাধাৰণ ভাবেই আমাক সোধ-পোচ কৰিলে। একোনতুনত দেখা নাপালো। কিন্তু এটি প্ৰশ্নৰ সমিধান দিবলগীয়া হোৱাত হে মোৰ অন্তৰখন জিকাৰ খাই উঠিল। সমিধান দিবলৈ টান পালো।

এজনী আদৰ্শমণীয়া তিবোতাই মিচিকীয়া হাঁহি হাঁহি কলে "বোপা! ছোৱালীজনীনো কেনে দেখিলা। ভাল-বেয়া কিবা এটা খুলি কৈ গলে আমি সুখ পাওঁ।" কথাখিনি শুনি কাণ-মূৰ গৰম হৈ গ'ল, খঙত নহয়, লাজ আৰু অভিমানতহে। একো নামাতি তলমূৰ কৰি থাকিলো।

বোঁৱে অলপ আঁতৰলৈ গৈ তিবোতাজনীক কিবা ফুচ্-ফুটাই কলে। বোধহয় অলপ আগতে তামোল দি যোৱা ছোৱালীজনীক লৈয়ে মোক এনেকৈ প্ৰশ্ন কৰিছে।

'বোঁব ওপৰত মোৰ সাজাতিক খং উঠিল, তেওঁৰ নিশ্চয় এইটো 'প্ৰি প্ল্যান'। মোক লাজত পেলাবলৈহে তেওঁ এনেখন কৰিছে। নহলেনো মোক আগতে এই সম্পৰ্কে একো খবৰ নিদিয়াকৈ এনে কৰেনে?

বাটত আহি বোঁৱে কলে,—"বাপু! বেয়া পালানেকি?" মোৰ নীৰৱতা দেখি তেওঁ কৈ গল। "তুমি যিয়েই নাভাবা, ছোৱালীজনী কিন্তু বেচ মৰম লগা। দেখা-শুনাইও কোনো আপত্তি কৰিবৰ থল নাই। ছোৱালীয়ে মেটিক পৰীক্ষাও দিছে এইবেলি।"

কথাবোৰ শুনি মোৰ খং ছুগুণে চৰিল। গাল-মুখ বঙা পৰি গ'ল। তথাপি নিজক সংযত কৰি কলে—"বোঁ! এইবিলাক কি লৰা-ধেমালি কৰিছা। মোক এইদৰে লাজ দিবলৈ যোৱাটো তোমাৰ মহা অজ্ঞায় হৈছে। বাক, বোঁ! তোমাৰ অলপ আগতে

দেখা চাভিবোৰৰ কিবা বাস্তৱ সত্য আছে জানো? নে ভগামিৰ
অন্ত দৃষ্টিয়ে তুমি।”

মোৰ মুখৰ পৰা কথা কাটি নি তেওঁ কলে—“বাক হৈছে,
হৈছে, এতিয়া সেইবোৰ কথা এৰা। তুমি বেয়া পাব নেলাগে
দিয়াচোন। মই বগৰ কৰিয়েই তেনেকৈ কৈছো। তোমাৰদৰে
এনেহেন ডেকা দেৱৰ পালে কোন বোয়েকেনো গুদাই এৰিব?”
মই তোমাৰ মনটো টিপিয়ে চালো। তাকে লৈ তুমি একেবাৰে
খঙত গঙাটোপ ঘেন হ'ল।”

বোৰ কথাখিনি শুনাৰ পিচত মোৰ খংবোৰ ক'বালৈ উৰি
গ'ল। মুখত মিচিকীয়া হাঁহি ফুটি উঠিল।

“তুমি বৰ আচৰিত ধৰণৰ তিবোতাহে বো। বাপু বে বাপু।
ইমান চালাক তিবোতাৰ লগত আঁক মই নোৱাৰিছো।”

“হিঃ হিঃ হিঃ” কৈ মোৰ গাত থপৰিয়াই থপৰিয়াই
হাঁহিবলৈ ধৰিলে। মইয়ো তেওঁৰ হাঁহিত যোগ দিবলৈ বাধ্য হ'লো।

পিচদিনা ৰাতিপুৱাই মোৰ কাপোৰ-কানিবোৰ যতনাই
বেগটোত ভৰালো। মুখ-হাত ধুই ব্ৰেকফাষ্ট কৰাৰ পাচতে ঘৰ
বুলি যাবলৈ ওলালোঁ। বাংখালি বোজনীৰ যাবলৈ মানা কৰা শত
বাধা আৰু মৰমক নেওচা দি মই গুচি আহিলোঁ। বাছষ্টাণ্ডলৈ
দাদাই নিজে আহি মোক আগবঢ়াই থলেহি। বেচেৰী বোজনীয়েও
মই আহিবৰ সময়ত চকু চলচলীয়া কৰি নেদেখা হোৱালৈকে
চাই আছিল।

বাছ দৌৰিবলৈ ধৰিলে। লক্ষ্যস্থান বহুদূৰ। অলেখ যাত্ৰী
বাছখনত ঠাই খাই পৰিছে। ময়ো তাৰে এচুকত বহি থকা ঘৰমুৱা
যাত্ৰী। মনত নানান ভাবৰ হেন্দোলনি। বাছখনে এই বয়,
এই যায়।

এইবাৰ বাছখনে ঘপহকৈ এটি তিনিআলিৰ চ'কত বৈ গ'ল।
খিৰিকীৰে ভুমুকি মাৰি চালো। এটি চিনাকি চ'ক। কেইজনমান

নতুন যাত্ৰী বাছখনত উঠিল। মানুহকেইজন কিন্তু মোৰ একেবাৰে
অচিনাকি। উজ্জল তৰা সদৃশ অচিনাকি গাভৰু ওপৰত মোৰ
চকু পৰিল। বিজুগী চমকে চাট মাৰি ধৰাৰ নিচিনা মোৰ চকু
ছটি অৰাক হৈ গ'ল।

এজনী মিঠা বৰলীয়া গাভৰু ছোৱালীয়ে মোৰ সম্মুখৰ চিটটোত
বহিছে। লগত আছে এজনী সৰু ছোৱালী, বোধহয় তেওঁৰ
ভনীয়েক। মুখত লাজকুৰীয়া হাঁহি আৰু চকুত তীক্ষ্ণ দৃষ্টি লৈ
ইফালে-সিফালে চাইছে। ইঠাৎ মোৰ চকুৱে চকুৱে পৰাত লাজত
তলমুৱা হ'ল। মোৰো লাজ লাগিল। ছোৱালীজনী বেচ মৰম-
লগা। মই তেওঁৰ পিনে একধ্যানে চায়ে বুলো। তেওঁ কিন্তু
মোৰ পিনে সময়ৰ সুকণ্ঠ উলিয়াই কেনাহিকৈ চাই গৈ থাকিল।

গাভৰুজনীৰ ৰূপে মোক বলিয়া কৰিলে। মোৰ মন-প্রাণ
সকলো হৰি লৈ গ'ল। অকল যে মইয়ে তেওঁৰ প্রতি আসক্ত
হৈছিলো এনে নহয়, গাভৰুজনীও মোৰ প্রতি প্রেমাসক্ত হোৱাটো
অনুমান কৰিব পাৰিছিলো। কাৰণ হৰিণী নয়ন চকুযুৰিবে মোৰ
পিনে সঘনাই চোৱাত ব্যস্ত তেওঁ। হয়তো ডেকা লৰা বুলি
মোলৈ চাব পাৰে।

লাহী দেহৰ, গা পাতলকৈ ছোৱালীজনী। পকা কমলাৰ দৰে
গালৰ ৰং। মুখখন বহল। পছমৰ পাহীয়েন নাক আৰু দাঁতবোৰ
মুকুতাৰ দৰে। মৰম সনা চকুযুৰিত নিৰ্মলতা বিৰাজমান। কপালৰ
সোঁফালে এটি চিনো আছে। গাত এজোৰ শুভ্ৰ বৰণৰ কাঁত
ফুল জিলিকি থকা মেখলা-চাদৰ আৰু গাত লিপিত খাই থকা
এটি আকাশী বৰণৰ ব্ৰাউজ। দেখাত সাইলাখ এজনী গোসাঁনী
স্বৰূপ।

মই পাত-পিতকৈ এফালৰ পৰা গাভৰুজনীৰ ৰূপৰ সোৱাদ
লবলৈ মন মেলিলোঁ। মোৰ ছচকুৱে হেঁপাহ পলুৱাই চাবলৈ
ধৰিলে। চোৱাত কোনো আমনি লগা নাই, পৰিহৃষ্টিয়ে পাইছোঁ।

এইবাৰ মোৰ চকু পৰিল গাভৰুৰ খুঁট যৌৱন ফুটি উঠা প্ৰতিটি অঙ্গৰ ওপৰত আৰু প্ৰতিটি লয়লাস ভঙ্গিমাতে। তেওঁৰ উঠন বুকুখনত যৌৱনে ঢৌ খেলি যোৱা দেখি মোৰ অন্তৰত যৌৱনৰ উদ্ভাসনে তাণ্ডৰ নৃত্য জ্বলি থুব চকল হৈ উঠিছে। তাতে আকৌ বাহুখনৰ খিৰিকীৰে জোৰেৰে সোমাই অহা বতাহজাকে নিলজ্জ ভাবে গাভৰুজনীৰ বুকু উদঙাই দি ৰূপ মাধুৰী পান কৰা দেখি, মোৰ সৰ্ব্ব শৰীৰৰ তেজবোৰ গৰম হৈ উঠিল। মন-প্ৰাণ বাই-জাই কৰিলে।

“হেৰি! ভৰিখন অকণমান ডাঙকটোন? আঙুলিটোত বৰ কষ্ট পাইছো।” বুলি মোৰ কাষত বহা বুঢ়া মানুহজনে চিঞৰি কোৱা মোৰ কাণত পৰিল।

মোৰ বৰ লাজ লাগিল। ঘূৰি চাঁও ৰে সঁচাকৈয়ে মানুহজনে মোৰ জোতাযোৰৰ হেঁচা খাই কষ্ট পাইছে। নিজকে বৰ অভদ্ৰ যেন লাগিল। জনা-বুজা এজন ডেকা লৰা হৈ মামুলী ছোৱালী এজনী দেখিয়ে নিজকে পাহৰি পেলালো। কাষত কি ঘটছে একো খবৰ নাই। ছিঃ, বৰ বেয়া লাগিল মোৰ।

কল্হক নীৱৰ। মোৰ ছুট মনটোৱে আকৌ গাভৰুজনীৰ কথা ভাবিলে সেইপিনে আকৌ চোৱাত ব্যস্ত। ইফালে ছোৱালী-জনীও মোৰ ফালে কিবা উদ্ভিত দি লগত থকা সৰু ছোৱালীজনীক ফুচ-ফুটাই কোৱা দেখিলে। কথাৰ চলতে তেওঁৰ মৰমলগা চকু-জুৰিয়ে একোবাৰ মিচিকীয়াই হাঁহে আৰু একোবাৰ মোৰ পিনে পগোৱাকৈ চায়।

এইবাৰ মই চকু সংযত কৰি দূৰলৈ চাই যোৱাত মন দিলো। মনতে ভাবিলো ছোৱালী গোৱা, ছোৱালীক জকোৱা, ঠাট্টা কৰা আদি বৰ বেয়া কথা। এইবিলাক পুৰুষৰ দুৰ্বলতাহে। নাৰী আৰু পুৰুষ-দুটা জাতিলৈয়ে মানৱৰ সৃষ্টি। দুয়োটাৰ ওতঃ প্ৰোত সম্বন্ধ। এটাক বাদ দি আনটো জীয়াই থাকিব নোৱাৰে। গতিকে

নাৰী পুৰুষৰ প্ৰতি আৰু পুৰুষ নাৰীৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হোৱাটো স্বাভাৱিক কথা। পৃথিবীত এনে এজন লোক নাই যিয়ে ৰূপৱতী গাভৰু আগত দেখিও চকুমুদি থাকিব পাৰে। শুনিব পাইছিলো স্বয়ং মহাদেৱেও এক সময়ত নাৰীৰ ৰূপত বলিয়া হৈ দৌৰি ফুৰিছিল। গতিকে আমিনো কি? কথাবোৰ ভাবি ভাবি মন পাতলি গ’ল। আকৌ দুৰ্বলতাই অন্তৰত ঠাই পালে। লোভ সামৰিব নোৱাৰি আকৌ সৌন্দৰ্য্যৰ আকৰ গাভৰুজনীৰ পিনে ব’ লাগি চাই বুলো।

চোবাই খাই পেলাবৰ মন যোৱা গাভৰুৰ কোমলাঙ্গ দেখি তেওঁক ঘোৰ চিৰ আপোন কৰিবৰ মন গ’ল। তেওঁক যেন হিয়া উজ্জাবি মনৰ গোপন কথাবোৰ এতিয়াই কৈ পেলাম এনেভাব খেলালে অন্তৰত। কিন্তু চলন্ত গাড়ী এখনত এইটো কেতিয়াও সম্ভৱ হ’ব নোৱাৰে।

সেই একে ধৰণেৰে গাড়ীখন কিছুমান ঠাইত বয়, মানুহ উঠা-নমা কৰে আকৌ যাবলৈ ধৰে। এইদৰে আমাৰ বাহুখন গৈ বহুদূৰ পালে। এইবাৰ মই অলপ এটা কথা ঠিক কৰি পেলালোঁ— কিছুদূৰ আগত মোৰ সম্পৰ্কীয় মামী এঘৰ আছে, তাকেই যাওঁ।

এটি নিৰ্দিষ্ট ঠাইত বাহুখন বৈ গ’ল। মই নমাৰ আগে আগে শেষবাৰৰ কাৰণে ছোৱালীজনীৰ ফালে এবাৰ ভূমুকি মাৰিলোঁ। বাহুৰ পৰা নামিয়ে পোনে পোনে দক্ষিনলৈ বৈ যোৱা বাষ্টাটোৰে খোজ ললো। আৰু এমাইলমান বাট গলে মামাইঘৰ ঘৰ পাম। হঠাৎ পিচলৈ চাই পঠিওৱাৰ লগে লগে মোৰ অন্তৰখনত এটি কঁপনি উঠিল। ঠিক সেই একে ভঙ্গিমা। একে চাৰুনিৰ এটি জীয়া গাভৰু। লগত আছে কণমানি ছোৱালীজনী। মোৰ সন্দেহ উপজিল; এইজনী দেখোন গাড়ীত গৈ থকা ছোৱালী। মোৰ মন হৰণ কৰি নিয়া পখিলাজনী। এইকালে আকৌ কিয় আহিল? ভালকৈ মুখৰ পিনে চাবলৈও লাজ লাগিল।

সেইয়েহে মোৰ ছুট মনটোৱে খোজ মন্ত্ৰ গতিত চলিবলৈ
জোৰ দিলে। মনৰ উৎপিচনিত মই বৈ গলো। চকুৰ আগতে
থকা সেউজীয়া ধাননি পথাৰৰ দৃশ্য চোৱাৰ চল কৰি, একাবেকা
কৰি পিচৰ পিনে চালো। নিচেই ওচৰ চাপি অহাৰ লগে লগে
চকুত বিজুলী চমক লগা দি মোৰ চকুজুৰি বৈ গ'ল। সঁচাকৈয়ে
এটি মূৰ্ত্তি মোৰ সম্মুখত থিয় হৈ ৰূপৰ পোহৰ বিলাব
লাগিছে।

এইবাৰ মোৰ হৃদয়দাপোনত থকা খোৱাকৈ কোৱা গাভৰু-
জনীৰ ছবিৰ কথাই মোক বেচ আনন্দ দিলে। পৰিতৃপ্তিত মোৰ
চকুটো মূদ খায় গ'ল।

কি বাইদেউ! সেইপিনে বৰকৈ চাইছ দেখোন, মন খাইছে
নেকি? সক ছোৱালীজনীয়ে কলে।

“দূৰ পাগলী! তই বৰ ছুট হৈছ অ’।” “অ’ মই ছুট নে
তই ছুট? কোনোবাইহে বাহুত কিচিক্ কাটাকৈ হাঁহি আহিছিল।
তই যিয়ে নকৰ বাইদেউ। এখেতক তিনিদেউ কৰিবৰ মোৰ বৰ
মন গৈছে। ইমান ধুনীয়া পাই।”

ভনীয়েকৰ কথাবোৰ শুনি বায়েকে মুখত কৃত্ৰিম খং দেখুৱাই
তাইক ধমক দিছিল।

মোৰ কথাবোৰ শুনি বৰ লাজ লাগিল। আৰু বৰ আঁচৰিত
হলো। এই কাৰণত যে এই কণমানি ছোৱালীজনীয়ে এনে কথা
বৰ পাৰে বুলি। কি আঁচৰিত।

মই লাজতে পিচ পৰি যাবলৈ ধৰিলো। দেখিলো গাভৰু-
জনীয়ে পিচলৈ কেবাহীকৈ চাই একোটা পাতল হাঁহি মাৰে।
এইদৰে কিছুদূৰ খোৱাৰ পাচত এটি চ’ক পালো। তাৰপৰা
প্ৰায় একফালৰ পূবলৈ গলেই মামাইতৰ ঘৰ।

মই আঁচৰিত হলো। হাব, গাভৰুজনীয়ে দেখোন সেইটো
বাটেৰেই যাব ধৰিছে। কাণ্ড কি? মইতো আগতে কেইবাবাৰো

মামাইতৰ তাত আহিছো; অথচ, এই ছোৱালীজনীকতো আগতে
দেখা মোৰ মনত নপৰে। মামাইতৰ ওচৰতো তেনে কোনো ছোৱালী
থকাটোও মোৰ মনে নকৰ। তেন্তে কোন হ’ল এওঁ।

মামাইতৰ ঘৰ পাওঁ পাওঁ। মামীয়ে সকলবাটো লৈ আমাৰ
ফালে আগবাঢ়ি আহিছে। মুখত এমোকোৰা হাঁহি লৈ কলে-অ’
নিবলা! বৰ ডেৰিকৈ আহিলি দেখোন। ক’ক লৈ নাহিলি?”

‘অ খুৰী! ক’ক আহিব নিদিলে। তাইক হেনো পেহাই পৰহি
আহোতে লৈ আহিব।

মামীক খুৰি বুলিও যাতিলে। কোন হ’ল এওঁ? মোৰ
কৌতূহল বাঢ়ি আহিল।

মামীৰ আন এটি কথা শুনি এইবাৰ মোৰ মনটো লাজুকী
লতাবদৰে কোচ খাই গ’ল।

মামীয়ে কলে -“নিবলা! তোৰ লগত সেইয়া আৰু কোন
আহিছে?”

মামীৰ কথা শুনাৰ লগে লগে গাভৰুজনীয়ে অৰ্থাৎ নিবলাই
মোৰ পিনে চাই এটি লাজকুৰীয়া হাঁহিৰে কলে—খুৰী! আমি
মানে অনিমা আৰু মইহে আহিছোঁ। তেখেত কোন আমি চিনিকে
নেপাওঁ।”

সক ছোৱালীজনীয়ে কলে বাইদেউ! মই কৈ দিওঁ এখেত
কোন?” নিবলাই তাইক চকুৰে ধমক দিয়াত মনে মনে থাকিল।

মই বুজি পাইছিলোঁ—তাই কি কব বিচাৰিছিল। কিন্তু মই
আঁচৰিত হলো মামীয়ে মোক চিনি নেপায়। কাৰণ? কাৰণ
হয়তো মই ছবছৰ ধৰি নাহা কাৰণে চিনি পাহৰিব পাৰে।

এইবাৰ মোৰ প্ৰাণৰ পখিলাজনী উৰি গৈ তিনিধৰমান আঁতৰৰ
ঘৰ এটিত সোমায় অদৃশ্য হ’ল। মই মাথোন নিৰ্বাক নিষ্পন্দ
ভাবে থিয় হৈ বুলো। মামীয়ে কৌতূহল দৃষ্টিৰে মোৰ পিনে চাইছে,
কিন্তু মোক মাতা নাই।

মই কিছুসময় নোখোব-মোখোব কৰি থাকি কলো—“এই নিবন্ধন কলিতাব ঘৰ নহয় নে?”

“অ হয়। পিচে আপুনি! তু...মি! কববাত দেখা দেখা যেন মনত পৰে দেখোনঃ—মামীয়ে কলে। মই এটি অৰ্থ পূৰ্ণ হাঁহি মাৰি অন্তফালে চালো।

মামীয়ে এইবাব মোক স্পষ্টৰূপে চিনি পালে আৰু কলে—“তুমি ভাগিন নহয় জানো?”

মোৰ ডাঙৰকৈ হাঁহি ওলাই গ’ল।

“তুমি বৰ ছুট হৈ উঠিছা দেখোনহে ভাগিন! “বুলি আকৌ কলে।

“ব’লা, ব’লা ঘৰলৈ বলা।”

তাৰ পিচত ছয়ো হাঁহি হাঁহিয়ে ঘৰ সোমালোঁ।

পিচদিনা বাতিপুৰা, মই মামীৰ সৰু লৰাটো লৈ ধেমালী কৰি আছো। এনেতে, হাতত এখন আধাচিলাই কৰা টেবিলক্ৰথ লৈ ‘নিবলা’ নামৰ ছোৱালীজনীয়ে প্ৰায় দৌৰি অহাৰ নিচিনাকৈ আহি চোতাল পালে। হঠাৎ মূৰটো দাঙি ওপৰলৈ চালো। মোৰ চকুৰে চকুৰে পৰিল। তেওঁ একেবাবে খত-মত খাই লাজত তলমূৰ কৰি একেকোৱে গৈ মামী থকা কোঠাটো পালেগৈ। মোৰে অৱশ্যে লাজ লাগি গল আৰু অন্তৰখনত ঢুক ঢুক কঁপনি উঠিল।

ছোৱালীজনীৰ চুলি আছিল আউলি-বাউলি আৰু দীঘল, একেবাবে তপিনালৈকে বৈ পৰা। গাত পিন্ধা আছে এখন আকালী বঙৰ শাৰী। আজি দেখা পায়ৈ তেওঁক বেচ বাংখালি ছোৱালী যেন লাগিল।

মামী ওলাই নাছিল। নিবলাক হাতত ধৰি টানি লৈ একেবাবে মোৰ কাষ পালে। নিবলাই মুখত লাজুকুৰীয়া হাঁহি লৈ তলমূৰা হৈ থাকিল। মামীয়ে কলে—“এবা ভাগিন! কি হে তুমি আমাৰ নিবলাজনীক বোলে চিনিকে নোপোৱা হয়নে।

কালি ছয়ো একেলগে আহিছা, অথচ চিনা-চিনিয়ে হোৱা নাই।”

মামীৰ কথাখিনি শুনি মই উত্তৰ দিবলৈ সাজু হওঁতে তেওঁ আকৌ কৈ গ’ল—“শুনিছা ভাগিন। এওঁ হ’ল মো নাবিকলজোপা থকা ঘৰৰ একে গোষ্ঠীয় ভাই শহুৰৰ বৰজনী ছোৱালী। ক্লাচ নাইনত পঢ়ে। পঢ়াত চোকা নহয় যদিও চিলাই কাম আৰু কথাৰ পাক জানে বেচ। আৰু কি জানা...।” ইচ্ খুবীয়ে আৰু কি কয়।—নিবলাই অলপ খং দেখুৱাই আঁতৰি গ’ল।

মই ক’লো—“হয়, ছোৱালীজনী বৰ চতুৰ, মই দেখিয়ে ধৰিব পাৰিছো।”

মই আকৌ ক’লো—“আহাছোন নিবলা, অলপ কথা পাতিয়ে লও বাক।”

মামীয়েও চিঞৰি মাতিলে—“আহ নিবলা। তোৰ দাদাবে মাতিছে। লাজ কৰিব নাপায় নহয়?”

নিবলা কিন্তু নাছিল। বোধহয় লাজ আৰু অভিমানত তেওঁ লেউ-সেউ হৈ পৰিছিল। নাইবা মোৰ ওপৰত বিৰক্ত হৈয়ো নাহিব পাৰে।

সিদিনা বাতিটো কটাই মই ঘৰলৈ আহিবলৈ ওলালো। ভাবিলো, যাবৰ বেলিকা নিবলাইতকো এবাৰ মাত লগাই যাওঁ। কালি নিবলাইতৰ মাকেও মোক বৰকৈ মাতি গৈছে। মামীৰ মাজুছোৱালী শিখাক লগত লৈ নিবলাইতৰ ঘৰ পালোঁ।

মামীয়ে অৰ্থাৎ নিবলাৰ মাকে আহি মোক বহিবলৈ দি এয়াটি পকা আম খাবলৈ দিলে। শিখাক ভিতৰলৈ লৈ গ’ল। কিছুসময়ৰ পাচত চাহ, পিঠা আছিল। পৰম তৃপ্তিৰে খালো। নিবলাৰ বাপেকেও আহি মোৰ লগত চিনাকি হৈ বহু কথাই পাতিলে।

কিন্তু বিবলাজনীটো মোৰ আগলৈ এবাবো ওলাই নাছিল। কাৰণেই বা কি? মোৰ মনৰ আশা মনতে মাৰ যাব নেকি?

এবার তেওঁক চোৱাৰ হেঁপাহকণো জলাঞ্জলি দিব লাগিব নেকি? মই বহু সময় ইতঃস্ততঃ কৰি থাকি মাথাক স্মিলি—“নিবলা, নাইনেকি। তেওঁক কালি আমাৰ মামীয়ে চিনাকি কৰি দিলেহে মাথোন—একেবাৰে দৌৰি গুচি আহিল।”

মাকে ক’লে—“অ’ বোপা। তাই বৰ অভিমানী ছোৱালী। মই ইমান কলো যে ককায়েৰ আহিছে, চাহ-তাহ দি লগতে চিনাকিও হৈ ল।” তাইকনো কি কম। ডাঙৰ হৈছে মানে তাইৰ লাজ-মান অভিমান বাঢ়িছে গৈছে। তুমি হলা আমাৰ ঘৰৰ লৰাৰ নিচিনা আৰু ইমান দিনৰ মূৰত আহিছা—অথচ...

“বাক নালাগে দিয়ক। পিচলৈ আহিলে কেতিয়াবা কথা-বতৰা পাতিম। মই উঠোহে। পিচে শিখাজনী ক’ত গল?”

মাকে আকৌ কলে—“যোৱাচোন বোপা। তুমিয়ে তাইক ভিতৰলৈ গৈ মাতি আহ। শিখাও বোধহয় নিবলাৰ লগতে আছে।

মই নিবলা থকা কোঠাটোত সোমাই গলো। দেখিলো শিখা আৰু নিবলা দুয়ো কিবা কথা পাতি আছে।

“শিখা। আহা মই বাওঁ নহয়। আবেলিকৈ আকৌ বাহ পোৱাত দিগদাৰী হব।”

“দাদা। নিবলা বায়ে মাতিছেদেখোন আপোনাক।”—শিখাই কলে। ওচৰ চাপি গলো। নিবলাই নখেৰে মাটিত কিবা লেখি আছে। মই হাঁহি মাৰিয়ে কলো—“কি নিবলা। একেবাৰে দেখোন নিমাতী কন্যাজনী হৈ বহি আছে? কি হ’ল তোমাৰ?”

একো উত্তৰে নিবলাই দিব লুখুজিলে। মুখত মাত নাই, কেৱল নীৰৱ চাবনি। অস্বস্তিক পিচতে দেখা পালো, তেওঁ দেখোন হুক, হুকৈ কান্দি পেলালে। বাওঁ কি। মই যিমনে মৰম লগাকৈ বুঢ়ানি দিলো সিমনে তেওঁৰ কান্দোন চৰিহে গ’ল।

ধীৰে ধীৰে মই শিখাক লগত লৈ কোঠাটোৰ পৰা ওলাই আহিলোঁ। মই বহু চিন্তা কৰিও একো বুজিব নোৱাৰিলো—কিয় নিবলাই, মই ওচৰ চাপি যোৱাত কান্দি দিলে বাক। বাটত শিখাক স্মিলি—কন্দাৰ কাৰণ কিবা জানে নেকি। নাই, একো কব নোৱাৰিলে। কথাটো ভাবি ভাবি মোৰ বৰ বেয়া লাগিল।

আবেলি বাচত উঠি আহোতেও মোৰ সেই একেটি কথাই অন্তৰত হেন্দোলনি দি আহিছিল। বোধহয় নিবলাজনীয়ে লাজ আৰু অভিমানৰ তিত্ততা সহিব নোৱাৰিয়ে তেনেকৈ কান্দি দিছিল। নাইবা এজনী ভনী হিচাবে পূৰ্বৰ সকলো ভালপোৱা আৰু মৰম জলাঞ্জলি দিবলগীয়া হোৱাত ব্যথাপায়ে কান্দিছে।

কথাটো চিন্তা কৰি মোৰো লাজুকালতাৰ দৰে মনটো জঁই পৰি গৈছিল, ছিঃ, কিযে নিলজ মই, নিবলা হয় মোৰ ভনী, অথচ ভনীৰ প্ৰেমত মই... মোৰ প্ৰেম পিপাসা আৰু সৌন্দৰ্য্যবিলাসী মনটোৰ পূৰ্বৰ সকলো ভালপোৱা নিমিষতে চিগাবোটৰ ধোৱাঁবদৰে শূন্যত বিলীন হৈ গ’ল। নিবলা মোৰ প্ৰিয়তমা নহয়, এজনী ভনীহে।

লাজ লাগি গ'ল

“হেঁবা, তকণ ভাইটি! আজি তাত মানে আমাৰ সেই স্কুলৰ পথাৰখনত ভাওনা হ'ব নহয়, যাবানে নোযোৱা?”

“ও যামটো, কেলেই নেযাম? মই আপোনাতকৈ আগেয়ে খবৰ পাইছো। সেয়েহে একেলগে ভাত-পানী খাই ওলাই যাবলৈ দিহা কৰিছো। আপুনিয়োতো যাবই নহয়নে?”

“পিচে মোৰ লগত যাবানে, তোমাৰ অইন কোনোবা লগ আছে হ'। “অইন কোনোবা থাকিলেও মই আপোনাৰ লগত হেঁ যাম। আপোনাৰ লগত ফুৰি বেচ মজা লাগে, তাতে আপুনি বৰ বসিক মানুহ।”

খাই-বৈ উঠি ছয়ো গৈ বভাতলি পালোঁগৈ। চৌদিশ বিজুলী-বাতি জ্বলাই দিন যেন পোহৰ কৰি তুলিছে। কি মতা, কি মাইকী, কি লৰা-ছোৱালী সকলোৱে আহি গোট খাইছেহি। আনকি লাখুটিত ভৰ দি বুঢ়া-মেথা সকলেও ভাওনা চাবলৈ আহিছে। লোকে লোকাৰণ্য হৈ পৰিছে বভাতলি। জনতাৰ ভিৰ খেলি কোনোমতে ভাইটি আৰু মই এচুকত বহি গলো।

ক্ষণেক পিচতে ভাওনা আৰম্ভ হ'ব। এতিয়া আতচ বাজী, ফুলজাবী, ফুটকা, বকেট বোমা, হিলৈ জাদিৰ তাণ্ড-নৃত্য চলিল। সকলোৰে মুখত আনন্দৰ বেখা বিৰিঙি উঠিল। দৰ্শকবৃন্দই ‘বেচ্-বেচ্’, ‘বাঃ বাঃ’ লগাই হৰ্ষোল্লাস কৰিব ধৰিলে। ভাইটিয়ে থৰ হৈ চাই বল। ময়ো পৰম দৃষ্টি লভিলোঁ।

ডেকা লৰাবোৰে গাভৰু ছোৱালীৰ ওপৰত কি নজৰ কৰে মই বুজি নেপাওঁ। মোৰো দুই চকুজ্বলে বাৰে বাৰে মহিলা আৰু

গাভৰুজাক বহি থকাৰ পিনেহে ঘূৰি ঘূৰি চায়। আতচ বাজী, ফুলজাবী আদি চোৱাৰ মাজতো নিমিষতে চকুই লক্ষ্য কৰে। সেই পিনেহে, এনেতে হঠাতে প্ৰতিমাৰ খনিকৰ ৰূপৰ আকাৰ স্বৰূপ মানৱ-পখিলা এটিৰ ওপৰত মোৰ চকু থৰ হৈ গ'ল। মই নিচ্ছল ভাৱে চাই বলো। বিজুলী চমক লগা দি হিলৈ, ফুলজাবীৰ পোহৰেৰে সেই উজ্জল মুখখনক বেচি সুন্দৰ কৰি তুলিলে। এই অপৰূপা নাৰী-গৰাকীৰ ৰূপত মই খন্তেকৰ কাৰণে হলেও নিজক পাহৰি পেলালো।

ভাইটিয়ে আতচ বাজীৰ খেল আঙুলিয়াই দি বাৰে বাৰে সোঁৱৰণ কৰা স্বৰূপ মোৰ চকু আঁতৰি আহি সৌন্দৰ্য উপভোগ কৰাত ব্যস্ত। মনত চিন্তা হ'ল—দেৱী নে মানৱী? ইয়ে অপৰূপা নাৰী মূৰ্তি; এবাৰ আপোন পাহৰা হৈ আতচ বাজীৰ খেল চাই থকা নাৰী গৰাকীয়ে আমাৰ পিনে ঘূৰি চালে। তেওঁৰ চঞ্চল দৃষ্টি বোৰ মোৰ চকুত ধৰা পৰি গ'ল। মই গোটেই পূৰ্ণিমা সদৃশ মুখখন তেতিয়াহে ভাললৈ দেখা পালো। ৰূপৰ জলন্ত প্ৰতিমূৰ্তি এই ছোৱালীজনীৰ নাক, চকু, চুলি, গাল সকলোতে ৰূপৰ ঢৌ উঠিছে। মই একেবাৰে অবাক হৈ গলো।

গাভৰুজনীয়ে ছবাবমান মোৰ পিনে ঘূৰণীয়া দৃষ্টি কৰাত মোৰ লোলুপ দৃষ্টিত তেওঁ তলমুৱা কৰিলে। বোধহয় লাজ পালে। কাষৰ-জনীক মোৰ ফালে ইঙ্গিত দি কিবা-কিবি ফুচুচাই কলে। সিহঁতে ঘূৰি চোৱা মাত্ৰকে মই লুকাই পৰিলো। মোৰ একাগ্ৰ চাৰ নিত তায়ো চাগে ভোল গ'ল। সেয়েহে বাৰে বাৰে মোৰ পিনে কেবাহিকৈ চাবলৈ ধৰিলে। মই পৰম খুচি হৈ গলো।

আতচ বাজী, হিলৈ, ফটকা আদি প্ৰায় ডেৰ ঘণ্টা জুৰি চলিল। তাৰ পাচত আৰম্ভ হ'ল ভাওনা—“কল্পিণী-হৰণ নাট।” খোল ভাল বজায় জয়ধ্বনি দি সূত্ৰধাৰ ওলায়। একালৰ পৰা নাটকৰ পাতনি মেলিলে। তাৰ পাচত কল্পিণী, বৈদিনিধি, ভীষ্মক, শিশুপাল আদিৰ নিখুট অভিনয়ে দৰ্শকৰ মন আকৰ্ষণ কৰিলে।

পৰম তৃপ্তিত দৰ্শকবোৰে হাঁহি-খিৰিন্দালি কৰিবলৈ ধৰিলে। বুঢ়া, ডেকা, লৰা-তিৰোতা সকলোৰে মুখত হাঁহি আৰু আনন্দ একেবাৰে চৌদিশ বজ্জন-জনাই গ'ল।

ছোৱালীজনীনো কোন? মোৰ জানিবলৈ বৰ হেঁপাহ জন্মিল। মোৰ কাষতে ধ্যানমগ্ন ঋষিৰ দৰে বহি একান্ত মনে ভাওনা চাই থকা ভাইটিক পিঠিত ঢকিয়াই দি সুধিলো—“ভাইটি ভাওনা চাই কেনে লাগিছে?”

“অ, বেচ মজাৰ হৈছে। বুজিছে? এইয়া চাওকচোন! কল্পিনীয়ে কি দৰে শ্ৰীকৃষ্ণৰ কাষে বিলাপ কৰি কান্দিছে।” ভাইটিয়ে মোৰ পিনে নোচোৱাকৈয়ে কৈ গ'ল। “পিচে ভাইটি! মোৰ হলে ভাওনা চাই ভাল লগা নাই।” “কিয়? এনে বঢ়িয়া ভাওনা দেখিও আপোনাৰ……” “কবই নোৱাৰো দিয়া মনটো যে আজি কি হৈছে।” ভাইটিয়ে আকৌ ভাওনা চোৱাত মনোযোগ দিলে। মই কথা-পাতি থকাই ভাইটিয়ে বিৰক্তিয়ে পাইছে। তথাপি ভাইটিক এইবাৰ আকৌ সুধিলো—“হেবা ওকণ ভাইটি। সোঁ যে আমাৰ পিনে ট-ট কৈ চাই মিচিক-মাচাক কৰি হাঁহি আছে ছোৱালীজনী দেখিছানে?”

ভাইটিয়ে বিৰক্তি স্তব্ধ কলে—“অ, দেখিছো তাত্তে কি হ'ল।”

“তেওঁক চিনি পোৱা নেকি ভাইটি?”

ভাইটি কিন্তু নিমাত হৈ মোৰ প্ৰশ্নৰ একো উত্তৰ নিদি ভাওনা চোৱাতহে ব্যস্ত। এইজনী ছোৱালীক আগতে কতো দেখা মনত নপৰে। নিশ্চয় আন কোনো দূৰ গাওঁৰ। নহলে মই নিশ্চয় চিনি পালোহেঁতেন?

অ' আজি পবিন, বাণু, বাতুল আৰু বাবুলহঁত ক'ত গ'ল? সিহঁতেতো ছোৱালী জোকোৱাত ওস্তাদ। মই এবাৰ অলেখ জনতাৰ ওপৰেৰে চকু ফুৰালোঁ। কিজানি বাণুহঁতৰ দলটোক দেখা পাওঁৱেই। নাই, ক'বাত আছে যদিও মোৰ চকুৱে ধৰা পেলাব নোৱাৰিলে।

মই এইবাৰ আগৰ দৰে পোনে পোনে ছোৱালীজনীৰ পিনে নেচাই অলপ বেকা ধৰণে চাবলৈ ললোঁ। দেখিলো এইবাৰো তেওঁ ভাৱনা চাই থকাৰ মাজতো সুকণ্ডা উলিয়াই এই পিনে চাবলৈ ধৰিলে। মই ভাবিলো—ঠিক আছে। ভাওনা শেষ হোৱাৰ পিচতহে তেওঁক চাই থকাৰ মজা দিব লাগিব।

ভাওনা শেষ হবলৈ আৰু বেচি সময় নাই। এনেতে বাতুলহঁতৰ দলটোৱে ছোৱালীজাকৰ পিচ ফালে বহি বহি ভাওনা চাইছে আৰু পাৰে মানে সিহঁতক জোকাইছে। ছোৱালীজাকেও সমানে সমানে তীব্ৰ শেলে বিক্কা কথা কৈ বাতুলহঁতক জোকাইছে। কি অদ্ভুত এই ছোৱালীজাক আৰু বাতুলহঁত?

এইবাৰ এটি ভাওনাৰ দৃশ্যত সকলোৰে মাজত হাঁহিৰ বোল উঠিল। বাতুলহঁতে কিবিলি পাবি হাঁহিলে। সেই ছোৱালীজনীয়ে বৰকৈ হাঁহি হাঁহি ভাওনা চাব এবিও মোৰ পিনেহে চাবলৈ ধৰিলে। মই চকু-টিপ মাৰি দিলোঁ। তেওঁ মাজতে মাজুকি লতাৰ দৰে মৰহি গ'ল।

এনেতে পিচ ফালৰ পৰা এটা খুন্দা মাৰি দিয়াত মই উচপ খাই উঠিলোঁ। উভতি চাই দেখিলো বাতুল আৰু বাবুল দুয়ো বীৰদৰ্পে কাষত হাজিৰ।

বাবুলে এটি ঠাট্টা সূচক হাঁহি মাৰি কলে—“অই জীৱন কিৰে ভাই, ভাওনা চাইছনে ছোৱালী ফুলৰ ৰূপ পান কৰিছ?”

“ধেং কিযে কৰ তই। ক'তনো ছোৱালী চাইছো অ' ভাৱনাহে—।”

“অ হয়দে, ছোৱালী চোৱা নাই যেনিবা টাৰ্গেট' হে মিলাইছ নহয়? ছোৱালীজনী কিন্তু বৰ চালাক দেই। নতুন ঠাইৰ নতুন ছোৱালীতো, বৰ সাৱধানে 'টাৰ্গেট' মিলাবি কিন্তু।”

মই বাবুলৰ কথা শুনি নিজকে নিজে বৰ লজ্জা বোধ কৰিলোঁ। মনে মনে ভাবিলোঁ। ইহঁতে মোৰ চব পণ্ড কৰি দিলে। ইহঁতে

সেই তাত আছিল—কোন চেগতে যে এইখিনি পালেহি মই তলকিবই নোৱাৰিলে।।

বাবুল, বাতুলহঁতে মোৰ পৰা এৰা দিলে যদিও, মই আক ছনাই সেই পিনে নেচালো।

ভাওনা শেষ হ'ল। সকলো মানুহে বহাৰ পৰা উঠি দিহা-দিহি যাবলৈ ধৰিলে। ভাইটি আক ময়ো উঠি যাব খুজিলে।। যোৱাৰ সময়ত এবাৰ ছোৱালীজনীক শেষবাৰৰ বাবে চোৱাৰ হেঁপাহ জন্মিল, কিন্তু ছোৱালীজনীয়ে অলেখ জনতাৰ মাজত হেৰায় গ'ল। দ্বিতীয় বাৰ মোৰ আক দেখা নহল। ভাইটি আক মই অহা বাটেৰে খোজ ললো।

অলপ দূৰ যোৱাৰ পাচত মানুহৰ হৈ-চৈ শুনি থমকি বলো। আগুৱাই গৈ দেখিলো জানৰ ওপৰৰ দলং খনৰ এটা মূৰ ভাঙিছে। মানুহবোৰে পাব হব নোৱাৰি চিঞৰ বাখৰ লগাইছে। ভাইটি ময়ো কাণ্ড দেখি বিমোহিত পৰিলো। অৱশ্যে কিছুমান মানুহে নামি গৈয়ে জানটো পাব হবলৈ ধৰিলে। পানী প্ৰায় এক ককাল, এক উৰত এনে হব। কিন্তু তিবোতা আক সকল'ৰা ছোৱালী-বিলাকে কিদৰে জানটো পাব হয়। কিছুমানে নাও আনিবলৈ চিঞৰি কব ধৰিছে। এতিয়া কথা হ'ল নাও কোনে আনিব? সকলো মানুহে ভাওনা চাবলৈ আহিছে; এইখিনি সময়তে দলংখন ভাঙিব বুলি কোমেনো ভাবিছিল?

মই আক বাবুলে লংপেট সোলোকাই ভাইটিৰ হাতত দিলে।। লাজ কাটি কৰি হলেও ছয়ো জান পাব হৈ নাও আনিবলৈ গলো। প্ৰায় আধা ঘণ্টামান পাচত আমি নাও লৈ হাজিৰ। মানুহবোৰে নাও দেখি পাব হবলৈ হেতা-ওপৰা লগালে। কেইজনমানে হামকুৰি খাই পৰিল পানীত আক নাওৰ বুকুত।

ছজনমানে ধমকিব সুৰত বলে—“ইমান খেলা-হেচা লগাইছে কি? এই ছোৱালীজাকে বৰ হাহাকাৰ লগাইছে।” নাৱেৰে

তিনিবাৰ মান মানুহ কিছুমান পাব কৰিলে।—ঠিক বাবুল আক মই যেন ছজন মানুহ পাব কৰোৱা ঘাটোৱাগহে। এইবাৰ এজাক ছোৱালীলৈ নাও আগ বঢ়ালো। নাও জানৰ বুকুত—এনেতে বাবুলে কলে—“জীৱন! ঠিকমতে 'টাৰ্গেট' মিলাই ল, নহলে নাও ডুবিব পাবে।” লগে লগে মোৰ পিচফালে থকা ছোৱালীজাকক লক্ষ্য কৰি সি চকুটিপি হাঁহিলে।

উভতি চাই দেখিলো সেই ছোৱালীজনীও বহি আছে যিজনীয়ে মোক ভাওনা চোৱাত বাধা দিছিল। মোৰ বুকুখন হমহমাই গ'ল। মোৰ কালে পানীবোৰ ছটয়াই দি তেওঁ খিল-খিলাই হাঁহিছে। মোৰ বৰ লাজ লাগি গ'ল। কি সাজ্বাতিক ছোৱালীৰে। ইফালে ছুট বাবুলে ছোৱালীজাকৰ বং চাবৰ কাৰণে নাওখন বাৰে বাৰে জোকাৰি দিয়ে। তাকে দেখি ছোৱালীবোৰে “আই ও মা।” বুলি কৈ খিল-খিলাই হাঁহে।

ছোৱালীবোৰে নাওৰ পৰা নামি যাওঁতে মোৰ কৰ্ণগোচৰ নোহোৱা কথা কিছুমান কৈ গ'ল।

এনেতে পিচপিনৰ পৰা তপিনাৰে মোৰ গাত মাৰিলে এটি খুন্দা, আন এজনীয়ে মাৰি গ'ল এটি চাপৰ আক সেইজনী, মোৰ প্ৰাণৰ পখিলাই মোৰ পিঠিত দিলে এটি জোৰেৰে চিকুতি মাৰি। মই কলো “বৰ ছুখ পাইছো দেই, ইমান দয়ালুহীন তোমালোক।” প্ৰত্যুত্তৰত তেওঁলোকে কলে—“আমাক আগলৈও এনেকৈ সহায় কৰিব দেই।”

বাঃ কেনে মজা, ভাওনাতকৈও মোৰ এইখিনি কৃষ্ণ-লীলাইহে বেচ আমেজ দিলে। পিচে মই এক নম্বৰ বুদ্ধক। এনে ধুনীয়া সুযোগ পাইও ছোৱালীজনীৰ নামটো সুধি লব নোৱাৰিলে।। ছিঃ মই এজন কাপুকবহে হলো।

দিন-চেৰেক অতিবাহিত হোৱাৰ পাচত মোৰ সৌভাগ্য বশতঃ ছোৱালীজনীক আকৌ লগ পালো।

তেজপুৰ বেগষ্টেচন। মই ততা-তৈয়াকৈ বঙাপাৰা অভিমুখী
ট্ৰেইনখনত উঠিবলৈ গলো। গাড়ীখনে সকেট ধ্বনি দিছে। ক্ষণেক
পিচতে গাড়ী চাবি যাব। এনেতে মোৰ চকুৱে চিনি পালে এজনী
ছোৱালীক। প্লেট-কৰ্মত থিয় হৈ ইফালে সিকালে চাইছে। বোধহয়
গাড়ীখনেৰে কববালৈ যাব। লগত আক ছজন কোনোবা আছে।
মোক দেখা পাই এটি চিনাকিৰ হাঁহি মাৰিলে। মোৰ ওচৰ চাপিগৈ
কথা পাতিবৰ মন আছিল। কিন্তু লাহে আহি মোক বাধা দিলে।

মই ডবা এটিত উঠি ললো। কৌতুহল দমাব নোৱাৰি থিৰিকীৰে
চালো। হয়, ঠিকেই, তেওঁলোকেও আন এটি ডবাত উঠি ললে।
বোধহয় আমি একে পথেৰে যাত্ৰী হম। সোঁ সিদিনা ভাওনা
চাওতে লগ পোৱা ছোৱালীজনী হয়নে মই থিৰিকীৰে জুমি চাবলৈ
যত্ন কৰিলো। ঠিক ছটা ডবা এমি আগৰ ডবাটোতে উঠি যোৱা
মৰমী জনীক মই থিৰিকীৰে দেখা পালো। তেওঁ মোৰ
নিচিনাকৈ থিৰিকীৰ মুখতে বহি লৈছে। বোধহয় মোক চাবৰ
কাৰণেই তেনেকৈ বহিছে। হয়তো সেই কাৰণ নহবও পাৰে।

অলপ ঘূৰণীয়া ধৰণৰ বাষ্টাত তেওঁক মই স্পষ্ট ভাবেই দেখা
পাই যাবলৈ ধৰিলো। তেওঁ সেই সুযোগবোৰৰ সং ব্যৱহাৰ কৰি
মোঁলৈ ভূমুকি মাৰি নোছোৱাকৈ থকা নাই। বতাহত নাচি নাচি
থিৰিকীৰে ওলাই থকা তেওঁৰ চুলিবোৰে মোলৈ চাই যেন হাত বাউল
দি দি মাতিছে। মুখেৰে কথা-বতৰা পাতিব নোৱাৰিলেও চকুৰে
ছয়ো কথা পাতি হাঁহিব বিনিময় কৰি গৈ থাকিলো। তাতে
আবোঁ আবেলিৰ যুহু মলয়া জাকেও আহি ছয়োৰে গালে-মুখে
হাত ফুৰাই দি আমাৰ ভাল পোৱাৰ সঁহাৰি দিলেহি।

ট্ৰেইন দ্ৰুতগতিত আগ বাঢ়িলে। এইয়া পালে। বঙাপাৰা
ষ্টেচন। ট্ৰেইনখনে মন্থৰ গতিত গৈ ষ্টেচনৰ এঠাইত বৈ গল।
কুলিবোৰে “বাবু, বাবু” বুলি ওচৰ চাপি আহিল তালি-টোপোলা
নি ছপাইচা পোৱাৰ আশাত। গাড়ীত উঠা আৰু নমাৰ এটা

হৈ-চৈ হোৱা মোৰ চকুত পৰিলক্ষিত হ'ল। অলপ থেলা-হেচা
কৰিয়ে মই গাড়ীৰ পৰা পেহীহঁতৰ ঘৰ বুলি নামি পৰিলো।
ভাবিলো তেওঁলোক কলৈ যায় একোটো ঠিকেই নাই এবাৰ বিদায়
সম্ভাষণ জনাই মনৰ পৰিতৃপ্তি সাধন কৰো।

নিৰ্দিষ্ট ডবাটোৰ থিৰিকীৰে জুমি চাই তেওঁলোকক নেদেখি
আঁচৰিত হৈ গলো। তেওঁলোক কলৈ গ'ল বাক! নে এৰি অহা
ষ্টেচনটোতে নামি গ'ল? মোৰ সন্দেহ উপজিল। ভাবিলো
উৰণীয়া চবাইহে তেওঁলোক কববালৈ উৰি গ'ল চাগৈ। হয়তো
আগধৰি নামি ইয়াতে কোনোবা থিনিত লুকাই পৰিল নিশ্চয়।
ইস্, যাওক যলৈকে যায়, সিহঁতৰ কাৰণে মূৰ ঘাবৰ মোৰ কি
প্ৰয়োজন। এটা বেজাৰৰ ভূমুনিয়াহ কাটি ষ্টেচনৰ চকি এখনত
বহি পৰিলোঁ।

মোৰ মনত ভাব হ'ল—ব! মইটো পেহীহঁতৰ ঘৰ চিনি
নেপাম। আজি প্ৰায় ৭৮ বছৰ মানে হ'ল কিজানি, দেউতাৰ লগত
এবাৰ ইয়ালৈ আহিছিলো। কিন্তু আগৰ বঙাপাৰাৰ ৰূপ সলনি
হোৱা বাবে মোৰ খোকোজা লাগিল। পিচে এনেকৈ থাকিলেতো
নহব, কাৰোবাক সুধি হলেও পেহীহঁতৰ ঘৰ নিশ্চয় উলিয়াব
লাগিব। পিয়াহো লাগিছে, একাপ চাহ খাবৰ মনেৰে ওচৰত থকা
কেট্টিন খনলৈ খোজ ললো। একাপ চাহ আৰু এটা কেক আহি
মোৰ সম্মুখত উপস্থিত হ'ল। পৰম তৃপ্তিৰে খালো, কেট্টিন খনৰ
পৰা ওলাই ছখোজমান দিছো মাধোন; এনেতে লাখুটিত ভৰদি গৈ
থকা এজন অসমীয়া বুঢ়া মানুহক দেখা পাই সুধি পেলালো—
বীৰাত মহাজনক চিনি পায়নেকি বুলি। মোৰ পেহাক বীৰাত
মহাজন বুলিয়ে সকলোৱে জানে। তেওঁ আগতে দোকানদাৰী
মহাজন আছিল। এতিয়া অৱশ্যে দোকান নাই।

বুঢ়া মানুহজনে অলপ সময় ততক মাৰি থাকি কলে—“মই
তেওঁক ভালদৰেই চিনি পাওঁ। পিচে তালৈ বহুখিনি ভিতৰলৈ

সোমাই যাব লাগিব। বাক তুমি এটা কাম কৰা - সোঁ যে দোকানখন দেখিছা তাত তেওঁলোকৰ ঘৰত কাম কৰা মানুহ এজন আছে। সিয়েই তোমাক লৈ যাব পাৰিব।”

মই ‘ভাল’ বুলি কৈ তাকেই কৰিলো। মানুহজনক লগ পাই মোৰ ভালেই লাগিল। সহজেই পেহীহঁতৰ ঘৰ পালোঁগৈ।

বাৰাণ্ডাত বহি থকা পেহীয়ে আহি মোৰ কাষ পালে। চকুৰে-মুখে তেওঁৰ আঁচৰিত ভাব। মই চিনি পাইছিলো যদিও পেহীয়ে মোক বহুদিন নেদেখা কৰেণে সম্পূৰ্ণ পাহৰি যোৱাটো অনুমান কৰিব পাৰিলো। পেহীয়ে ব্যগ্ৰহে সুধিলে—“তুমি কোন? মই দেখোন চিনিবই পৰা নাই।”

মোৰ চিনাকি দিবলৈ লাজ লাগিল। তথাপি কলো—“পেহী! মোক চিনিব পৰা নাই? ভোজকুছি গাঁওৰ শিবজ্ঞন কলিতাৰ ল’ৰা মই।”

তেনেকৈ কবহে পালো—পেহীয়ে আহি মোক সাতটি ধৰি গালে-মুখে চুমা খালে ঠিক কেচুৱা ল’ৰাক মৰম কৰাৰ দৰে

পেহীয়ে কলে—“আজি কিমান দিনৰ মূৰত যে তোমাক দেখা পালো। ইমান দিনৰ মূৰত পেহীয়েৰালৈনো কেনেকৈ মনত পৰিল বোপা। বৰ বং পালো দেই। আজি কত দিনৰ পিচত তোমাক দেখা পালো।”

“অ পেহী! বহুদিনৰ পৰাই মই আহিম আহিম বুলি আজিহে আহিলোঁ। আমাৰ কলেজ কিছুদিনৰ কাৰণে বন্ধ হোৱা বাবেহে সুবিধা পালো। পিচে, পেহা আছেনে নাই ঘৰত?

উত্তৰত পেহীয়ে কলে—“অ’ তোমাৰ পেহা, পিচ কালৰ বাৰী-খনতে কিবা-কিবি কৰি আছে। আমাৰ ঘৰৰ গোটেইবোৰে ঘৰত আছে। কেৱল বেণুহঁতহে নাছিল। সিহঁতেও অলপতে আহি পাইছে। তাই সখী এজনীৰ তালৈ গৈছিল।”

“বেণুয়ে চাগৈ এতিয়া বহুখিনি ডাঙৰ হ’ল নহয়নে পেহী? এতিয়া চাগৈ মই চিনিকে নেপাম।”

“অ বোপাই এইবেলি তাই ক্লাচটেন্ পাইছে। কিমান ডাঙৰ হৈছেতো অনুমান কৰিব পাৰিছাই। বাক, পিচে পৰেও কথা হয় তুমি ভৰি-হাত ধুই ডুইং কমতে বহা।”

ডুইং কমত বহি ইফালে সিফালে ভালদৰে চাই ললো। বেচ আটোমতোকাবীকৈ সজোৱা আছে ঘৰটো। ধুনীয়া ধুনীয়া ফটো, কেলেণ্ডাৰেৰে সুসজ্জিত বেৰবোৰ। চিনেমাৰ অভিনেতা-অভিনেত্ৰীৰ ফটোও বাদ পৰা নাই। সম্মুখত টেবিল আৰু টিপইত পাৰি থোৱা আছে। চালে চকুৰোৱা, মনোৰম ফুলৰ চিলাই কৰা টেবিল-ক্ৰথ। এই কেই বছৰৰ ভিতৰতে পেহীহঁতৰ বহুখিনি উন্নতি দেখি মই বিস্ময় মানিলো।

এনেতে মোৰ পিচকালৰ বেৰখনত এখন ফটো দেখি মনটো থৰ থৈ গ’ল। আবে কাণ্ড কি? এইখন দেখো মোৰ ভাওনা চাওঁতে চকু মিলোৱা অ’ক বেলগাড়ীৰ আনন্দৰ লগৰী ছোৱালী-জনীৰ ছবি? এওঁৰ ফটো ইয়াত কেনেকৈ ওলাল? মোৰ অন্তৰত চিন্তাৰ জাউবী উঠিল, সন্দেহ উপজি ঘনিভূত হবলৈ ধৰিলে। মোৰ সন্দেহবোৰ আঁতৰ কৰিবৰ কাৰণে। পেহীক সুধিম বুলি ভাবিলোঁ। কিন্তু পেহীক সোধাৰ আগতেই অতি নাটকীয় ভাবে মোৰ চকুৰ আগৰ পৰাই সন্দেহৰ ভাববোৰ আঁতৰ হৈ গ’ল এইদৰে—

পেহীয়ে মোক চাহ দিবলৈ বেণুক কোৱা শুনিলো—“মা বেণু! ককায়েক চাহ-জলপানখিনি সোনকালে নিদিয় কেলেই? যা লাজ কৰিছ কেলেই?”

তাৰ পিচত? তাৰ পিচত পৰ্দা ফালি সোমাই আহিল বেণু! হাতত চাহ-মিঠাইৰ এখন ট্ৰে। এখোজ ছখোজ কৰি মোৰ পিনে আগুৱাই আহিল। মই নিৰ্বাক নিৰ্পন্দৰ দৰে চাই অত্যন্ত আঁচৰিত আৰু হতবাক হলো। ইকি? এওঁতো বেণু নহয়, এওঁ সেই ফটোত দেখা ছোৱালীজনী যাক মই ভালদৰে চিনি পাওঁ।

তাৰ পাচত দেখা পালো তেওঁৰ হাত দুখন অত্যন্ত কঁপিছে, চাহৰ কাপত তৌ উঠিছে আৰু ট্ৰেখনৰ এট মূহ কোকাৰনি উঠিছে। টিগুখনৰ ওচা পাবলৈ আকৌ অলপ বাকী। “ঠং, ঠং খিটিং” শব্দ কৰি বেগুৰ হাতৰ শৰা ট্ৰেখন পৰি গ’ল। তাৰ পাচত চাহ-কাপ-প্লেট ভাঙি নষ্ট হৈ গ’ল। ফোপাই-ফোপাই বেগু ভিতৰলৈ দৌৰি গ’ল। ভিতৰৰ পৰা পেহী দৌৰি আহি কলে, “কি হ’ল বেগু? কাপ-প্লেটবোৰ কেনেকৈ পেলালি? ইচ্ বাম।”

নতুনকৈ চাহ আহিল। এইবাৰ পেহীয়ে নিজেই লৈ আহিল। কাণ্ড নেখি মই বোবা হৈ গলো। অন্তৰত এক সহিব নোৱাৰা ভয়ৰ কঁপনি উঠিল। মই লাজত মৰ্মাহত হলো।

পেহীয়ে কৈ গ’ল—“বোপা! চাহ খোৱা। বেগুই আজি বেল-গাড়ীত অহা বাবে মূৰ ঘূৰাই থকা কাৰণেই বোধকৰো এনে কৰিলে।” কিন্তু চাহৰ কাপ-প্লেটবোৰ কিয় পৰি গ’ল, তাৰ প্ৰকৃত কাৰণ বেগু আৰু মোৰ বাহিৰে কোনেও কব নোৱাৰে।

ছিঃ বেগু হ’ল মোৰ ভনী। মই ককায়েক এজন হৈ তেওঁক কিয় অসং ব্যৱহাৰ কৰিছিলোঁ। কথাটো ভাবি বৰ লাজ লাগি গ’ল।

পেহীয়ে মোক বেগুৰ ওচৰলৈ লৈ গ’ল। দেখিলো বেগুই বিচনাত পৰি গাকটোত মূৰটো গুজি দি কান্দি আছে। মই মাতিব খুজিছিলোঁ, কিন্তু নেমাতিলো, বেয়া লাগিল মোৰ।

পেহীয়ে বাধা দিয়া স্বত্বেও মই পিচদিনাই ট্ৰেইনত উঠি ঘৰ পালোহি। থাকিব ইচ্ছা আছিল কেইদিনমান। কিন্তু অশান্ত মন লৈ থাকো কেনেকৈ?

তাই পাগলী নে?

সচাকৈয়ে তাই পাগলীনে? হয়, সচাকৈ এইজনী পাগলী ছোৱালী। ও ছোৱালী নহয়, তিবোতাও হব পাৰে। তাইক দেখিলে সকলোৱে পাগলী বুলিয়েই কব।

ছোৱালীজনীয়ে খিল-খিলকৈ হাঁহে আৰু অদ্ভুত অদ্ভুত কথা কিছুমান কয়। তাইৰ কথাবোৰ শুনিলে হাঁহিও উঠে খঙো উঠে। চুলিবোৰ আউলি-বাউলি। মুখখন বেচ মৰম লগা যদিও লেভেকৈ থকা কাৰণে তাইৰ প্ৰতি ঘৃণা ভাব উপজে। গাত পিকা আছে এটা নীলা বগৰ ব্ৰাউজ, হাত এখন বেয়াকৈ কটা। গাত এখন ঈষত লেভো শাৰী আছে। ফুলৰ ডিজাইন আছে যদিও মলেৰে ঢাকখোৱা কাৰণে ফুলবোৰ চিনিব নোৱাৰি। গাৰ পৰা এটা ভেকেটা-ভেকেটা গন্ধ বাহিৰ হৈ আছে। তাইৰ ওচৰ পালে কমালেৰে নাকত সোপা দি থাকিব লাগিব।

গতিকে এনেকুৱা এজনী ছোৱালীয়ে হক বা তিবোতাই হক কোনে বাক পাগলী বুলি নকব?

গুৱাহাটী চহৰৰ মাজ মজিয়াতে তাই প্ৰায়ে বৃষিকুৰা মই দেখিবলৈ পাওঁ। তাইক দেখিলে সকলো মানুহেই ঘৃণাত নাক কোচাই দিয়ে। সকলো ল’ৰা-ছোৱালীবোৰে পাগলীজনীক দেখিলেই শিলগুটি দলিয়াই নাকনি-কাননি কৰে, বেচেৰী ভয় বিহ্বল হৈ লৰি ফুৰে। ক’ববাত খুজি মাগি পালে এমুঠি খায়, নেপালে লম্বোনেই দিনটো কটায়। ঘৰ বুলিব নাই, যতে বাতি ততেই কাটি হয় তাই। কেতিয়াবা ষ্টেচনৰ প্লেটফৰ্মত, কেতিয়াবা বাষ্টাৰ কাষৰ ফুট পাথত, আৰু কেতিয়াবা গছৰ তলত গুই গুইয়ে

বাতিটো পাৰ কৰি দিয়ে। দিনত হলে তলো তলো কৰি ঘূৰি ফুৰে। এইয়ে হ'ল পাগলীজনীৰ দৈনন্দীন জীৱন। বেচেৰীৰ অৱস্থা দেখিলে বেয়া লাগে। বহুতে তাইক 'সুৱদী' পাগলী বুলিয়ে মাতে। বোধহয় সেইটোৱে তাইৰ নাম। আন কিছুমানে তাইক 'বুলবুলি'ৰ মাক বুলিও মাতে শুনে। অৱশ্যে 'বুলবুলি'ৰ মাক বুলি তাইক কয় মাতে কব নোৱাৰে। হয়তো এক সময়ত কাৰোবাৰ মাক আছিল নেকি কব নোৱাৰে।

এদিনাখনৰ কথা। সন্ধিয়া প্ৰায় ৫ টা মান বাজিছে। বুবুল, গঞ্জু আৰু মই তিনিও চিনেমা চাম বুলি ওলাই গলো 'ৰূপশ্ৰী' হল অভিমুখে। এনেতে আপদীয়া কিন কিনিয়া বৰষুণ এজাক অহা দেখি ওচৰতে থকা পুলিচ থানাত সোমালোঁ। প্ৰায় দহ মিনিট মান বাট চালো, নাই বৰষুণ নকমে। বৰ বিৰক্তি লাগিল। ইফালে চিনেমাৰ সময়ো পাৰ হব এতিয়া। গুৱাহাটীৰ মধুব সন্ধিয়াৰ পৰিবেশটোকে বৰষুণ জাকে নষ্ট কৰি দিলে।

পুলিচ থানাৰ আনটো মূৰত হাঁহিৰ জাউৰি উঠা দেখি আমাৰ চকু সেইপিনে গ'ল। দেখিলো এজন পুলিচ ইন্সপেক্টৰে বসিকতা কৰি ওচৰত থকা মানুহ কেইজনক হতুৱাইছে। ইন্সপেক্টৰ জনক দেখিলেই এনেয়ে হাঁহি উঠে, কাৰণ তেখেতৰ পেটতো স্বাভাৱিকতকৈ বহুখিনি ডাঙৰ। আৰু নাকৰ তলত একোছা পকাই খোৱা গোফ।

এনেতে আধা ভিজা অৱস্থাত কৰবাৰ পৰা দেখোন 'সুৱদী' পাগলী আহি তাতে ওলালহি। তাইক দেখি মানুহবোৰে একাধৰীয়া হ'ল। তাই খিল-খিলকৈ হাঁহি এটা মাৰি ইন্সপেক্টৰ বাবুৰ ওচৰ পালে। তাই কবলৈ ধৰিলে—“বাঃ কেনে ধুনীয়া তোৰ পেটটো ঢোল বজাব পাৰি দেখোন।” বুলি তাই ছয়ো হাতেৰে দিলে এটি চাপৰ লগাই। বাবুই দিলে ধমক। তাই ভয় কৰিব দূৰৰ কথা, হাঁহিবলৈ ধৰিলে “যেক্! যেক্! যেক্!” তাইৰ কাণু দেখি আমাৰ হাঁহি উঠিল।

তাই আকৌ কবলৈ ধৰিলে—“এই পুলিচ বেটাহঁতে মজ্জাকৰি খাব পাৰিছেতো, সেয়েহে ইহঁতৰ ফুটনি।” বাবুই এজন পুলিচক আদেশৰ স্মৰণ কলে, অই, এই পাগলীজনীক ইয়াৰ পৰা বাহিৰ কৰি দে, ক'ৰ পৰা আহি সোমাল এইটো।” বিৰক্তিৰ ভাব দেখুৱালে।

এইবাৰ “সুৱদী” পাগলীয়ে চকু পকাই থিয় হ'ল। কলে, “অই” কোনে মোক বাহিৰ কৰিব খুজিছে, আহ! বেটা কুকুৰহঁত। তহঁতেই মোৰ সৰ্বনাশ কৰিব, মোৰ ছোৱালীক মাৰিব আৰু মোকেই অপমান হাঃ হাঃ হাঃ। মোৰ বুলবুলিক মাৰিব কোনে? তাই আছে। সোৱা, তাই মোক মাতিব ধৰিছে; বুলবুলি। বহ, মই গৈছো বহ।” তাই এই কান্দে, এই হাঁহে। বৰষুণত জিকি জিকিয়ে দৌৰি গ'ল তাই।

মানুহবোৰে নিৰ্বাক ভঙ্গিৰে চাই ব'ল তাইৰ পিনে। কি কৰিব, পাগলীৰ লগতেটো মানুহে কথা কৈ পাৰ নেপাৰ। বৰষুণ এবাৰ আমি চিনেমা চাবলৈ গলো। বাটত ভাবি গলো এই পাগলীজনীৰ কথাকেই। তাই পাগলামী কৰিয়ে কথাবোৰ কৈ যায় যদিও কথাবোৰৰ মাজত এক বুজিব নোৱাৰা বেদনা সোমাই থকা যেন অনুমান হয়। তাইৰ নিশ্চয় এক সহিব নোৱাৰা চৰম আঘাতত মূৰৰ বিকাৰ ঘটছে। মোৰ বন্ধুবৰ গঞ্জুহঁতক পাগলীৰ কথা সোধাত সিহঁতে একেবাৰে উবাই দিলে কথাবোৰ।

গঞ্জুই কলে “দূৰ। পাগলীৰ কথাত মূৰ সমাই কি পাৰ পাবি। পাগলী সদায় পাগলীয়ে হৈ থাকিব, তাই কেতিয়াও ভাল হব নোৱাৰে।

মই কিন্তু গঞ্জুহঁতৰ কথাত হতাশ নহলো। পাগলীৰ কথাবোৰ ভাবিবলৈ ধৰিলো। তাইৰ অতীত জীৱনৰ কাহিনী মোৰ গুনিবৰ হেঁপাহ হ'ল। কিন্তু জানিবৰ উপায় আছে জানো? কোনে কব তাইৰ অতীত কাহিনী?

এদিন বাতিপুৰা নটা মান বজাত ফাটী বজাবৰ পিনে ওলাই গলো মাহ্‌ কিনিবৰ মনেৰে। মাহ্‌ কিনি আহি দেখো টেৱাৰী বজাবত ভীষণ হৈ-চৈ। আগবাঢ়ি গৈ দেখো সূৰদী পাগলী। তাই ভাগবত ফোপাইছে, দুই কোৱাৰীৰে ফাটি ভেজ ওলাইছে। তথাপি তাইৰ হাঁহি মাৰ যোৱা নাই। শুনিলো তাই কলৱালাৰ পৰা কেইটামান কল থপিয়াই খালে। আক দুই কি তিনি আখিমান লৈ দৌব দিয়াতে বজাবৰ কেইজন মানে ধৰি আনি বৰকৈ মাৰিলে। মাৰ-কিল খাই এতিয়া তাই ঢলং ঢপংকৈ সেই ঠাইৰ পৰা আঁতৰি গ'ল। লক্ষ্যভ্ৰষ্ট পাগলী তাই।

অলপ পিচত হৈ-চৈ মাৰ গ'ল। ময়ো স্ব-স্থানে প্ৰস্থান কৰিলো। দৃশ্যটো দেখি আজি মোৰ বাককৈয়ে বেয়া লাগিল। এনেকুৱা সৰু-সুৰা উৎপাত পাগলীয়ে প্ৰায়ে কৰি ফুৰে। আজি ভাল ভিৰোতা এজনী হোৱা হলে সূৰদীক এনেকৈ মাৰ কিল সোধাব নোৱাৰিলেহেঁতেন? আক পগলা নহলে তাই এনেকুৱা উৎপাতেই বা কিয় কৰিলেহেঁতেন?

প্ৰায় তিনি চাৰি মাহ মান অতীত হোৱাৰ পিচত এদিন নাটকীয় ভাৱেই সূৰদী পাগলীৰ পুৰণি কাহিনীৰ আঁত বিচাৰি পালো। 'ফুকন পাৰ্কলৈ ফুৰিবলৈ গলো। লগত আছে মোৰ কমমেট, বুবুল। সেইয়া গোলাপ জুপিৰ কামত বহি থকা মৃণালীনী বৰবৰুৱা নহয়নে? ব'ল আমাৰ কলেজ আলোচনীৰ কাম কিমান আগ বাঢ়িছে, খবৰ কবো' মোৰ কথা শুনি বুবুলে ভেকাহি মাৰি কলে—'ছোৱালীৰ ওচৰত মই যাব নোৱাৰো, সিহঁতৰ লগত কথা ক'ব লাগিলে মই মৰি যোৱা যেন পাওঁ। অকল মিচ্‌ বৰবৰুৱা থাকিলে কোনো কথা নাছিল, লগত দেখিছনে নাই সেই দুজনী আকৌ কোন আছে?'

মই তাক ধমকৰ সূৰত কলো, 'দূৰ গাধ! কলেজত পঢ়ি ইমান বুৰ্জক হৈ থাকিলে নহব দেই' মই তাক টানি লৈ একেবাৰে

ছোৱালী কেইজনীৰ কাষ পালো। মিচ্‌ বৰবৰুৱা, পখিলী আক মিচ্‌ বাচিয়া বেগম বহি কথা পাতিব লাগিছে।

মই কলো, "কি খবৰ মিচ্‌ বৰবৰুৱা?"

"ও শইকীয়া দেখোন? আহক! আহক! বহি ল'কহি কথা পাতে। এখেত বৰা বোধ হয়?"

"ও, হয়," আমি আটায়ে বেচকৈ বহি লৈ কথা পাতিব ধৰিলোঁ। কলেজৰ কোন কোন কেনেকুৱা, কাৰ লেকচাৰ ভাল লাগে ইত্যাদি। বহু কথাই আমাৰ আলোচনাত ঠাই পালে।

"অ' দেখিছনে শইকীয়া, এই ল'ৰাজাক কেনে ধুবকৰ, বেচেৰী পাগলীজনীক শিলগুটি দলিয়াই কেনেকৈ খেদি লৈ ফুৰিছে?"

"অ' কি কব আক সিহঁতৰ কথা। পাগলীজনীৰো ল'ৰাবোৰৰ দৰে ভেজ-মাংসৰে গঢ়া এটি শৰীৰহে, পগলা হ'ল বুলিনো তাই দুখ নেপায়নে শিলগুটি মাৰিলে? কি সাজঘাটক ইহঁত।"

আমাৰ আটাইৰে অন্তৰত তাইৰ অৱস্থাটো দেখি দুখ লাগিল। "হেৰ। পখিলী। তোৰ আকৌ কি হ'ল? কান্দি পেলালি যে? তই কান্দিব লগীয়া হল কিয়? —মৃণালিনীয়ে ক'লে?"

পখিলীৰ কান্দোন দেখি আমি আটায়ে আঁচৰিত হৈ চাই বলো। আমি ইটো সিটো কাৰণ দৰ্শাই সুধিলো—পখিলী কিন্তু নিমাত। তাইৰ কান্দোন তেতিয়াও মাৰ যোৱা নাই।

কিছু সময়ৰ পিচত প্ৰকৃতিস্থ হৈ পখিলীয়ে থোকা-থুকি মাতেৰে কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে—

"মোক সূৰদী পাগলীয়ে কন্দুৱাইছে, তাইৰ অৱস্থাই কন্দুৱাইছে। আজি বুলি নহয় বহুদিন ধৰিয়ে তাই মোক কন্দুৱাই আহিছে আক কন্দুৱাই থাকিব।"

আমি আটায়ে কৌতুহল দমাব নোৱাৰি ঠিকি সুধিলোঁ। পখিলীক, "কিয়। কিয়!! কি কথা এইবিলাক।"

পখিলীয়ে একাগৰ পৰা কৈ যাবলৈ ধৰিলে পাগলীৰ বেদনামিত্ত
জীৱন কাহিনী। আমি আটায়ে মাথোন সাধুকথা শুনাৰ নীৰৱ
চাৰুনিৰে শুনি গলো কথাবোৰ—।

“আজি ৭৮ বছৰ আগৰ কথা। মই তেতিয়া ক্লাচ এইট
কি নাইনট পঢ়ি আছিলোঁ। সূৰদীয়ে ক্লাচ চিহ্নলৈ পঢ়ি ইমানতে
তাই পঢ়া শেষ কৰি স্বকৰা কামত মনোনিবেশ কৰে। সিহঁতৰ
ঘৰৰ অৱস্থা বেয়া আছিল কাৰণে দেউতাকে তাইক নপঢ়ালে।
সূৰদীৰ মাক সকতে ঢুকাইছিল বাবে তাইৰ আপোন বুসিবৰ কোনো
নাছিল একমাত্ৰ দেউতাকৰ বাহিৰে। আমাৰ ঘৰ সূৰদীহঁতৰ নিচেই
ওচৰতে, সেয়েহে আমি ছয়ো বৰ লগৰী আছিলোঁ। সূৰদীয়ে মোক
প্ৰাণ ভৰি ভাল পাইছিল আৰু ময়ো তাইক এখন্তেক নেদেখাকৈ থাকিব
নোৱাৰিছিলোঁ। ফুৰা-চকা কৰোঁতে, খেমালি কৰোঁতে আনকি
বিহু-পূজা আদি চাওঁতেও সূৰদীয়ে আছিল মোৰ একমাত্ৰ সঙ্গী।

সূৰদী মোৰ সম্বন্ধীয় মাহীৰ ছোৱালী। তাই মোতকৈ তিনি
বছৰ মানে ডাঙৰ আছিল কাৰণে মই সূৰদী বাই বুলি
মাতিছিলোঁ। মোকো ভনীৰ দৰে তাই মৰম কৰিছিল। তাইৰ
নাম যেনে সূৰদী, মাতো তেনে কুলি চৰাইৰ দৰে গুৱলা আছিল।
সেয়েহে তাই বিয়া-সবাহবোৰত মজাকৈ গীত দিব জানিছিল।
সাত-গাওঁৰ সকলো মানুহেই সূৰদীক চিনি পায়। কাৰণ বিয়াত
গীত দিবলৈ হলে সূৰদী, ভাওনাবোৰত এপাক বিহুনাচ মাৰিবলৈ
আগবাঢ়ি যাব লাগে সূৰদীয়ে।

সূৰদীৰ দেউতাকে পথাৰত ঘূৰৰ ঘাম মাটিত পেলাই হাল বায়
আৰু সূৰদীয়ে ভুঁই কৰে। ঘৰৰ খৰি-খেৰ যোগাব কৰি ভাতমুঠিৰ
দিহা কৰিব লাগে সূৰদীয়ে। এইদৰে সুখে-দুখে সিহঁতৰ জীৱন
অতিবাহিত হৈ থাকে।

কিন্তু এদিন নিষ্ঠুৰ নিয়তিৰ কৰাল-গ্ৰাসত পৰি সূৰদীৰ দেউতাক
চিৰ-দিনৰ কাৰণে আঁতৰি যায় ইহ সংসাৰৰ পৰা। মৰাৰ দিনাখন

তাই হৰণ্বাৰে কান্দিলে। সূৰদী হ'ল ঘাট মাউৰা, চিৰ নিথকৰা।
তাইৰ দূৰৱস্থাত মই অত্যন্ত মনোহৰ পালো আৰু সূৰদীক সাৱটি
ধৰি পাবো মানে কান্দিলোঁ। কিন্তু কান্দিলে কি হ'ব? দেউতাকতো
আৰু ঘূৰি নাহে। নিজকে নিজে প্ৰবোধ ললো আৰু সূৰদীকো
বুজাই বঢ়াই আমাৰ ঘৰতে আশ্ৰয় দিলো।

এইদৰে কিছুদিন অতিক্ৰম কৰাৰ পাচত সূৰদীৰ জীৱনলৈ
নামি আহিল এচাতি প্ৰবল ধুমুহা বতাহ। সেই বতাহজাকে
তাইৰ জীৱনৰ সকলো আশা আকাঙ্ক্ষাক মৰিমূৰ কৰি পেলালে।
তাই হ'ল পথহাৰা এজনী পাগলী, উন্মাদিনী” — — বুলি কৈ
পখিলীয়ে আকৌ কান্দিবলৈ ধৰিলে।

মিচ্ বকুৱাই ক'লে “পখিলী! নেকান্দিবিছোন! সূৰদীৰ
জীৱনত ব'লা ধুমুহা বতাহজাকৰ বিষয় বুজাই ক'ছোন? ইমান
দিনটো তই এইবিলাক কথা আমাক ঘূৰ্ণাক্ষবেও কোৱা নাই।
সূৰদী আছিল তোৰ মাহীদেউৰ ছোৱালী? তোৰ বাইদেউ?
কি আচৰিত কাণ্ড।”

পখিলীয়ে কৈ গ'ল,— ‘সূৰদীৰ গালৰ পকা কমলাৰ দৰে
ৰং আৰু নিপোটল যৌৱনৰ সৌন্দৰ্য্য দেখি মুগ্ধ হ'ল এজন
ড্ৰাইভাৰ। ড্ৰাইভাৰে সূৰদীৰ ওচৰত প্ৰেমভিক্ষা মাগিলে আৰু
সূৰদীয়েও ড্ৰাইভাৰ জনক ভাল পাই পেলালে। সুবিধাৰ সুকণ্ঠা
বিচাৰি ড্ৰাইভাৰ জনে প্ৰায়ে আমাৰ ঘৰলৈ আহে আৰু সেই
সুযোগতে সূৰদীয়ে তাইৰ অতদিনৰ সাচি ৰখা যৌৱনবোৰ তালৈ
সপি দিবলৈ ধৰিলে। প্ৰথম অৱস্থাত মই সূৰদীক বাধা দি,
তাই মহাভুল কৰিবলৈ ওলোৱাৰ কথা সোঁৱৰাই দিলো। কিন্তু
শেষত তাইৰ একান্ত ইচ্ছাক আমি বাধা দি ৰাখিব নোৱাৰিলোঁ।

সময়ৰ সোঁতত দিনবোৰ উটি গৈ থাকিল। উভয়ৰে প্ৰেমে
গা কৰি উঠিল। সূৰদী হ'ল মাতৃ-সন্তান। ঘটনা দেখি গাওঁৰ
সমাজে আমাক এৰুৱা কৰি থলে। আমাৰ ঘৰখনে বিচুৰ্ত্তি থালে।

সুৰ্দীক মা আক দেউতাই নানান তৰ্জুন-গৰ্জুন কৰি দোষাবোপ কৰিলে। তাই কিন্তু অলব-অচৰ। তাইক হেনো ডাইভাবে কথা দিছে, বিয়া কৰাব। সুৰ্দীৰ মনৰ আশা মনতে মাগ'ল। ভোমোবাই ফুলৰ মৌ-পাণ কৰাদি সুৰ্দীৰ ৰূপ যৌৱন পাণ কৰি ডাইভাবে সকলো পাহৰি পেলালে। তাৰ কোনো খবৰে নোহোৱা হ'ল। ইকালে ডাইভাৰ আক সুৰ্দীৰ প্ৰেমৰ নিদৰ্শন স্বৰূপে 'বুলবুলি'ৰ জন্ম হ'ল। সময়ৰ পৰণ পাই 'বুলবুলি' ডাঙৰ হৈ আহিল। তাই এজনী মৰম লগা ছোৱালী হৈ পৰিল।

আনহাতে ডাইভাৰৰ বিশ্বাস-ঘাটকতা দেখি সুৰ্দী শোকত বিয়াকুল হৈ পৰিল। চিন্তাত দিনে দিনে গুকাই খিনাই যাবলৈ ধৰিলে। চাওতে চাওতে এটি এটিকৈ তিনিটি বছৰে সুৰ্দীৰ ওপৰেৰে বাগবী গ'ল। সুৰ্দীৰ ভাগ্য আকৌ উদয় হ'ল। ডাইভাৰক বিচাৰি পালে আমাৰ দেউতাই। পুলিচৰ সহায়ত তাক বান্ধৰ ধৰি অনা দি অনা হ'ল। বলপূৰ্বক ভাৱে হলেও সুৰ্দীক ডাইভাৰৰ হাতত গতাই দিয়া হ'ল। লগতে বুলবুলিকো ডাইভাবে লৈ গ'ল। এটি সৰু ঘৰ ভাড়া কৰি লৈ তেওঁলোক বাস কৰিবলৈ ললে গুৱাহাটী চহৰে আঠগাওঁৰ এটি গলি বাস্তাৰ দাঁতিত।

এইদৰে প্ৰায় তিনিমাহ মান যোৱাৰ পাচতে শুনিবলৈ পালো বুলবুলিক কোনোবাই পানাত পেলাই মাৰিলে। খবৰটো শুনি অভ্যন্ত বেজাৰ লাগিল মোৰ। মই সিদিনাই গৈ সুৰ্দীৰ ঘৰত ওলালো। দেখিলো সুৰ্দীয়ে নিজৰ পোণাকণক এইদৰে বুকুৰ মাজৰ পৰা কাটিলে যোৱা দেখি সহিব নোৱাৰি কান্দি কাটি হাবা-শাস্তি হ'ল। তাই মোৰ কোনো বুজনিকে নামানিলে। তাই সম্পূৰ্ণ পাগলী হৈ পৰিল। তাই মনত অভ্যন্ত আঘাট পালে, এই কাৰণত যে তাইৰ গিৰিয়েকে বুলবুলিক চক্ৰান্ত কৰি মাৰিছে। অৱশ্যে কিমান দুৰ সত্যতা আছে এই কথাটোত মই কব নোৱাৰিলোঁ। মোৰ বিশ্বাস কৰিবলৈ টান লাগিল।

মোৰ বন্ধু বুৰুলে চিঞৰি কলে, — “ইবে অসম্ভৱ কথা, পিতৃ হৈ নিজৰ অতি আপোন স্ব-পৰ্জাত সন্তানক এইদৰে বধ কৰিব পাবেনে? মিচা কথা, ইয়াৰ মাজতে কিবা বহুস্ত লুকাই আছে।”

এনে কাঠচিঠীয়া পিতৃ আছেন? মোবো সন্দেহ জাগিল। পখিলীয়ে কৈ গ'ল— “ইয়াত কোনো বহুস্ত নাই আক নাই কোনো সন্দেহৰ অবকাশ, তাৰ স্পষ্ট প্ৰমাণ ডাইভাবে নিজেই দিলে।

সুৰ্দীয়ে যেতিয়া সন্তান হীনতাৰ বন্ধনাত কাতৰ হৈ কৰ্কশ মাতেৰে গিৰিয়েকক দোষাবোপ কৰিবলৈ ধৰিলে আক বুলবুলিৰ মৃত্যুৰ কাৰণে দাৱা একমাত্র তেওঁহে বুলি কলে; ডাইভাবে খঙত টিঙিৰি ভুলাই সুৰ্দীৰ গাত যথেষ্ট মাৰ সোমাই দিলে। মাৰৰ কোৰ সহিব নোৱাৰি তাই মুছ'ল গ'ল। মোৰ বন্ধত বেনিবা তাই চেতনা পাই আকৌ কান্দিবলৈ ধৰিলে।

এইবাৰ ডাইভাবে আমাক আচৰিত কৰি দি কৈ দিলে—বে বুলবুলিক ভেঙে নিজ হাতেৰে বধ কৰিছে। ডাইভাবে অনৰ্গল বকি গ'ল—“শুন পিণ্ডাটিনী। বুলবুলিক কিদৰে মাৰিলো মই—বহু-দিনৰ পৰাই মই ভাবি আছিলো কিদৰে এই কালসপিনীক বধ কৰি মোৰ কলঙ্কৰ চেকা আঁতৰাই পেলাওঁ। এদিন সুযোগ বিচাৰি পালো, বুলবুলিয়ে আহি মোক মৰম সনা মাতেৰে কলে—“দেউতা আজি ফুৰিবলৈ বাওঁ ওলোৱানা। বাটত মোক বেলুন কিনি দিবা, চানাহুৰ কিনি দিবা—আক মই ফুৰ্ত্তি কৰিম।” তেতিয়াই মোৰ হৃষ্ট বুদ্ধিয়ে লকলকাই উঠিল। সিদিনা আছিল শনিবাৰ—একেবাৰে সন্ধ্যা লাগো লাগো প্ৰায়।

ফুৰিবলৈ গলো। বাটত কিন্তু তাই বাৰে বাৰে কোৱা স্বৰ্ণেও চানাহুৰ কিনি নিদিলে, দিলো মাথোন এটি বেলুন কিনি। তইতো জানই, তেতিয়া ভৰ-বাৰিবা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ নাচোন চৰিছে। নদীৰ একেবাৰে পাৰে পাৰে ছয়ো গৈ আছে, কিন্তু মানুহৰ ভিৰ হৈ

ধকাত মই সুবিধা বিচাৰি নেপায় এনেয়ে গৈ আছো, দূৰলৈ, বহু দূৰলৈ। সুযোগ আহিল—মানুহৰ ভিৰ কমিল— একাৰে আহি মোক সহায় কৰিলে। ‘বুলিক ক’লো—‘বুলি! এই থিনিতে কালি আমি বৰশী বাম। ব’ল পানী জিয়লীত মাছ আছেনে চাই যাওঁ। এই থিনিতে বুলবুলিৰ আত্মাই মোৰ চক্ৰান্তৰ কথা বুজি পালেনেকি? তাই কলে—দেউতা! মোৰ বৰ ভয় লাগিছে দেখোন। মা’লৈকে মোৰ খুব মনত পৰিছে। ব’লানা বৰলৈ যাওঁ?”

“বুলবুলি! বুলবুলি!! মোৰ বাচা তই ক’ত গলি?” বুলি কৈ সূৰ্যদীয়ে বিকট চিঞৰ মাৰি দিলে। কান্দোনৰ বোল উঠিল মাথোন। মোৰ চকুৰেও পানী ওলাবলৈ ধৰিলে।

ডাইভাবে আকৌ কলে—“তাৰ পাচত শুন—মই কি কৰিলো। বুলবুলিক হাতত ধৰি টানি লৈ একেবাৰে নদীৰ গৰা পালো। ইফালে সিফালে ঘূৰি চাইছো কোনো মানুহৰ সহাৰি নাই। বুলবুলিয়ে চিঞৰি উঠিল। মুখখনত সোপা দি ধৰি পানীৰ মাজলৈ তাইক দিলো গটা মাৰি। তাৰ পাচত? তাইৰ অকণমানি দেহাটো পানীত বুৰ গ’ল। মাথোন তাইৰ হাতত থকা বেলুনটো পানীত ভাহি থাকিল। বুলবুলি শেষ হোৱাৰ লগে লগে মোৰো কাম শেষ হ’ল। বৰলৈ ঘূৰি আহিলোঁ। বেচ ভালেই কৰিলো—জগুাল এটি আঁতৰি গ’ল।”

কথাখিনি শেষ কৰিয়ে ডাইভাবে এটি বিজ্ঞপৰ হাঁহি মাৰি তাৰ পৰা আঁতৰি গ’ল। তেতিয়াৰ পৰা আৰু ডাইভাবৰ হাঁটোকে সূৰ্যদীয়ে দেখা নাপালে।

“তেতিয়াৰ পৰাই সূৰ্যদী হ’ল সৰ্বহাৰা। তাই হ’ল পাগলী, উন্মাদিনী—।”

পৰিলীৰ কথাবোৰ শুনি শুনি আমাৰ আটাইৰে কথাবোৰ সপোন সপোন যেন লাগিল।

হাতত থকা ঘড়ীটোলৈ চালো প্ৰায় ৮টা বাজো বাজো। আমি আটাইয়ে এটি বেদনাসিক্ত মন লৈ ‘ফুকন পাৰ্ক’ৰ পৰা লাহে লাহে আঁতৰি গ’লো।

জীৱনলৈ মানুহৰ কেতিয়াবা কেতিয়াবা একোটা সংঘাট নামি আহে। আৰু সেই সংঘাটত চৰম পৰাজয় ঘটিলে মানুহ হয় সৰ্বহাৰা ভিক্ষাৰী, হয় উন্মাদ।

সূৰ্যদীয়েও জীৱনত এনে এটি পৰাজয় বৰণ কৰিলে যি পৰাজয়ে তাইক কৰি দিলে পাগলী। তাই জীৱনৰ সকলোকে হেৰুৱালে। কিন্তু এনে এটি চৰম-বিপৰ্যয় তাইৰ যুৱণ ওপৰেৰে বাগৰি নগলে কোনে তাইক পাগলী বুলি মাতিলেহেঁতেন? কোনোবাই তাইক শিলগুটি মাৰিব পাৰিলেহেঁতেন নে? কাষেৰে পাৰহৈ গলে নাকত কমাল সোপা দি তাইৰ প্ৰতি ঘৃণাত কোনোবাই নাক কোচাই দিব পাৰিলেহেঁতেন নে?

আজিও মনত পৰে

এক সন্ধ্যা ৬ মান বাজিছে। খুবী চহৰৰ বাজ আলিয়েদি মই গৈ আছো 'ইভিনিং ওৱাক' কৰাব মানসেৰে। লগত কোনো নাছিল যদিও অকলে অকলে ফুৰিও মোৰ বেয়া লগা নাছিল। বাস্তাটোৰ নিচেই কাষেৰে সগৰ্বে বৈ যোৱা আৰু পাব মনৰ নোৱাৰা বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰই অন্তৰত আনন্দৰ হেন্দোলনি দি গৈ আছে। বাটে বাটে সন্ধ্যাৰ আনন্দকণ্ঠৰ সৌৱাদ লোৱা ডেকা গাভৰুৰ জাকবোৰ ইফালে-সিকালে ঘূৰিছে। মুখত হাঁহিৰ থু-ছুৱনি। বাস্তাত বিজুলী চাকিৰ পোহৰ, চাৰিওফালে দোকান-পাহাৰেৰে বমক-জমক—এক আনন্দ মুখৰ মুহূৰ্ত।

মই ভাবিলো কোনোবা বন্ধু-বান্ধৱী লগ পালে ভাল আছিল। লগ পাব অলপ সুখ-ছখৰ কথা-বতৰা পাতিব পাৰিলে 'ইভিনিং ওৱাক'ৰ বেচ আমেজ লাগিলহেঁতেন। ভাগ্য ভাল। বাস্তাৰ টাৰ্নিংটো ঘূৰি উথোজমান গৈছো মাথোন। এনেতে দূৰৈৰ পৰাই এটি চিনাকি গোক ভাহি আহি মোৰ নাকত লাগিল। তুই চকুৰে চিনি পালো সেইজনী বান্ধৱী নহয় যদিও এজনী চিনাকি ভিৰোতা দূৰৰ পৰাই হাঁহি হাঁহি আহিয়ে মোক সম্ভাষণ জনালে। ময়ো পৰিতৃপ্তিত হাঁহি দিলোঁ তেখেতক দেখি। লগত তেখেতৰ এজনী ছোৱালীও আহিছে, বয়স ন বছৰমান হ'ব কিজানি। নামটো অৱশ্যে মই পাহৰি গৈছো। কিন্তু ছোৱালীজনীয়ে মোক ভালদৰে মনত ৰাখিছে।

ছোৱালীজনীয়ে মাকৰ ফালে চাই কলে,—“মা! এইটো কটকীদা নহয় নে?”

“ও হয়; তই দেখোন বেচ চিন ৰাখিছ, মোৰহে চিনি পোৱাত টান লাগিছিল।”

মই কলো, “আজি বহুদিনৰ ফুৰত আপোনাক লগ পালো; খবৰ ভাল নিশ্চয়!”

উত্তৰত তেখেতে কলে:—“তোমাৰ দেখোন একো খবৰে নাই, যি ভাজে ইয়াৰ পৰা গুচি গল। মই ভাবিছিলো চকুৰ আঁতৰ হ'লা মানে মনৰো আঁতৰহৈ পৰি আমাক একেবাৰে পাহৰিয়ে পেলাল। এতিয়া দেব দুলভৰদৰে ভূমুকি মাৰিছাহি নহয় নে?”

“বব, ঠাট্টা কৰিব নালাগে। জানে, মই ইয়াৰপৰা গৈয়ে বহুত দ্বিগদাৰীত পৰি গলো। সেয়েহে....”

“অ' সেয়েহে আহিব নোৱাৰিলা নহয়, হাঃ হাঃ হাঃ। এপাল লৰা-ছোৱালীৰ বাপেক হৈহা বোধহয়।”

“এস, আপুনি যে আৰু কি কয়; মই আজিলৈকে বিয়া কি বস্ত জনা নাই—তাতে আকৌ এবাহ লৰা-ছোৱালী? বব হাঁহি উঠাকৈ কলে আপুনি। বাক বব, আপোনালোকে আগৰ ঘৰটোতে আছেনে নতুন ঘৰলৈ গৈছে?”

“খবৰ লবলৈ গলেহে জানিবা। গৈছা জানো তালৈ আজি তিনি বছৰেই হলহি তোমাৰ একো খবৰেই নাই। বকি আমি এতিয়া বজাৰৰ পৰা এপাক আহো। তুমি কালিলৈকে আমাৰ ঘৰলৈ যাবা, তাতেই সকলো কথা হম?” ছোৱালীজনীয়ে কলে, “কটকীদা! আপুনি আমাৰ তালৈ কিয় নাযায়? আমি যে আপোনাৰ কথা কৈয়ে থাকো।”

“অ, ভৰ্তী! তোমাৰ নামটি কি আছিল—মই পাহৰিয়ে গৈছো। কবানে?”

“নাই নকৰ্ত, আমাৰ তালৈ গলেহে কম।”

“বাঃ মাকৰ লগে লগে জীয়েকো বেচ চালাব হৈ উঠিছে! কি বঢ়িলা। ঠিক আছে বাক, মই কালিলৈকে তালৈ যাম।”

“তুমি গাওঁৰ পৰা আজি কালিৰ ভিতৰত আহিছা কিজানি ছদিনমান থাকি যোৱা; তোমাৰ চেহেৰাটো আগতকৈ বহু খিনাইছে; চহৰৰ বা-বতাহ খালে কিজানি অলপ ফুলি উঠেই।”

“আপোনাৰ কথাই পতি ঠাট্টাহে দেখোন। আপুনি কিন্তু আগতকৈ বহুখিনি শকত হৈছে, ন কইনা যেন হৈ পৰিছে। পিচে আপোনাৰ পূৰ্বৰ মৰমবোৰ শুকাই খিনাই এতিয়া চেৰেলা পৰিছে।”

“অ’ সময়ত পৰিবৰ্তন হোৱাটো স্বাভাৱিক কথা।” তোমাৰ মৰমবোৰত ঘূণে ধৰা নাই জানো?”

কথা শুনি মই আঁচৰিত হৈ গলো। কথা কোনোমতে কাটিব নোৱাৰো। ইমান চতুৰ কেনেকৈ হ’ল বাক? মই কলো; “বাক। যাওঁক এতিয়া। আপোনাক আমনি দিয়ে দিলোঁ। বজাব কৰিবতো?”

সমিধানত ছয়ো মাক ভীয়েকৈ খিল-খিলকৈ হাঁহি দিলে। হাঁহি দেখি মোৰো হাঁহি উঠিল। আটাইয়ে হাঁহি হাঁহিয়ে ইতি বেখা টানি বিদায় মাগিলোঁ।

আজি হঠাৎ তেখেতক লগ পায় অতীতৰ বহু কথাই মোৰ মানস পটত ভাহি উঠিল। মনত পৰি গ’ল সোঁ ভাহানিখনৰ কথাবোৰ। যিবোৰ কথা ভাবিলে আজিও মোৰ সপোন সপোন যেন লাগে। মানুহজনীক আজি প্ৰথম লগ পায় মোৰ অন্তৰত মুছ ভয়ৰ সঞ্চাৰ হৈছিল। তেখেতক লগ পাই অতীতৰ বহু কথাই কৈ দিবৰ মন যোৱাৰ কাৰণে আকৌ লগ পোৱাৰ ইচ্ছা হ’ল। মই তালৈ যাম যাম বুলি আগবেগৰা ভাবি আহিছিলোঁ। তাতে নিমন্ত্ৰণ পালোঁ যেতিয়া যোৱাৰ পথ সুগম হল। কিন্তু যাবলৈ যে লাজ লাগিল, কাৰণ তেওঁলোকৰ ঘৰত দুই তিনিজনী গাভৰু ছোৱালী, তাতে আকৌ আশে-পাশে থকা মানুহকেইঘৰৰ ছোৱালীজাকে মোক প্ৰায়ে ঠাট্টা কৰি হাঁহিছিল— এতিয়াও যদি হাঁহে, ঠাট্টা কৰে কি কৰিম?

পিচদিনাখন আবেলি প্ৰায় ৫টা মান বজাত মই লাজৰ আবৰণখন আঁতৰাই দি বুকু ডাঠ কৰি ললো আৰু, যাবলৈ ওলালোঁ। মোৰ থকা ঠাইৰ পৰা প্ৰায় এমাইল মান বাট বাজ আলিয়েদি গৈ আকৌ বজাবৰ কাষেৰেও একফাল গৈয়ে বেল ক্ৰচিঙৰ ঠিক ওচৰতে তেখেতলোকৰ ঘৰ। মই গৈ বেল—ক্ৰচিঙৰ ওচৰ পাইছোহে মাথোন, কালি বাটত লগ পোৱা ছোৱালীজনীয়ে মোক দেখা পায়—“কটকীদা! আহিছে, কটকীদা! আহিছে” বুলি কৈ কৈ ঘৰলৈ দৌৰ মাৰিলে।

মাক ওলাই আহিল মোক আগবঢ়াই নিবলৈ—“অ, আহিছা, আহা, আহা। মই অথনিৰে পৰা তুমি আহিবা আহিবা বুলি ভাবিয়েই আছো।”

“নাহিলে মোক নিশ্চয় গালি পাবিলাহেঁতেন ফাকি বাজ বুলি।” “হয়তো আৰু।” বুলি কৈ তেখেতে বাৰাণ্ডাখনতে পাৰি থোৱা বঙা কভাৰৰ চোফাখনত বহি দলৈ দিলে। লাজ লাজকৈ বহিলে সন্মুখৰ টিপইখনত পাৰি থোৱা বগা ফুলৰ সেউজীয়া টেবিলক্ৰথখনলৈ চাই বুলোঁ।

এনে সময়তে ভিতৰৰ পৰা এজন শকত-আৱত মানুহ আহি মোৰ কাষৰ চোফাখনত বহি ললে। বয়স কিজানি পঞ্চাশৰ ওপৰ হ’ব। তেখেতক মই দেখিয়ে চিনিব পাৰিলোঁ। এখেতেই হ’ল মোৰ চিনাকি অতি মৰমৰ মহিলাগৰাকীৰ গিৰিয়েক বমেশচন্দ্ৰ শইকীয়া। ধুবুৰী মহকুমাৰ স্কুল পৰিদৰ্শক।

মোকো তেখেতে দেখিয়ে চিনি পাই কলে, “অ, বোঁপা! ঘৰৰ পৰা আহিছা?”

“হয়, মই কালিয়ে ঘৰৰ পৰা আহিলোঁ।”

“তুমি আমাৰ এইপিনে অহাই নাই দেখোন, ক’তনো কি কৰিছা?”

“মই যোৱা বছৰে বিলাসীপাৰাৰ হাইস্কুলতে শিক্ষকতাৰ বাব পালোঁ।”

“দেউতাবা ভালে আছে?”

“হয়, ভালে আছে। এক বকৰ চলি আছে আক।”

“বাক, তুমি বহা দেই। আমাৰ এওৰ লগত কথা-বতৰা হোৱা। মই গোবীপুৰলৈ বাব লাগে, স্কুলৰ কামত।”

তেখেত গোবীপুৰলৈ গ’লগৈ। তাৰ পাচত হাতত চাহৰ কাপ-প্লেট আৰু আন এখন প্লেটত মালভোগ কল আৰু বিস্কুত লৈ সোমায় আহিল এজনী ছোৱালী। পিচে পিচে আহিল মহিলা গৰাকী।

ছোৱালীজনীয়ে কলে,—“কটকীদা। চাহ খাওঁক। মোৰ মুখলৈ কি চাই আছে? মা। মা। অ’ মা। এখেতে মোক চিনিয়ে পোৱা নাই হ’বলা।”

“এওঁমানে, আপোনাৰ ডাঙৰ ছোৱালীজনী নেকি?”

“অ, তুমি চিনিয়ে পোৱা নাইনে?”

এই তিনি চাৰি বছৰৰ ভিতৰতে ইমান ডাঙৰ হৈছে—একেবাৰে চিনিবই নোৱাৰা হৈছে দেখোন—“হাঁহি হাঁহিয়ে মই কলো।

“ছোৱালীৰ কথানো আৰু কি কবা—সিহঁতে কলগছ বঢ়া দিয়ে।”—মাকে কলে—।

মই কলো,—“ছোৱালী বিয়া দি আপোনাৰ ন-জোৱাই পাববেই হ’ল—নহ’বনে?”

“অ, তুমিয়ে তাইৰ পচন্দৰ দৰা এজন চাই নিদিয়া কলেই?”

“এসু যা,—মাই বে আৰু কি কথাবোৰ কয়।”—বুলি ডাঙৰ ছোৱালীজনীয়ে উচাৎ মাৰি গুচি গ’ল।

“পিচে তোমাৰ বিয়াখন একা কি কৰিছা কইনা—চইনা ক’ববাত ঠিক কৰিছানে নাই?”

বিয়া? মোৰ বিয়া কেনেকৈ হ’ব। কাৰণ আপুনিয়োই দেখোন এদিন কৈছিল বিয়া পাতিব নালাগে বুলি। মনত আছেনে নাই? ভাবকছোন কিয় তেনেকৈ কৈছিল?

“মোৰ কথাখিনি শুনিয়ো তেখেতে নীৰৱ হৈ গ’ল কিবা এটা কথা চিন্তা কৰি লাহে লাহে তাৰপৰা আঁতৰি গ’ল। বোধহয় অতীতৰ কথাবোৰ মনত পৰি বোৱাত লাজ পালে। ভিতৰলৈ সোমাই গ’ল তেখেতে।

মই মাথোন অকলশৰীয়া হৈ তাতে বহি বুলোঁ। ভাবি চালো—কথাটো বেয়াতেই পৰিল নেকি? মই সিমানে ভাবিবলৈ ধৰিলোঁ। সিমানেই নানান কথাই আহি জুমুৰি দি ধৰিলে।

ডাঙৰ ছোৱালীজনীয়ে আহি কলেহি—“মা’বোলে গাটো খুব বেয়া লাগিছে, বিচনাত পৰিছে গৈ। আপোনাক গাওঁলৈ যাবৰ দিনাখন এবাৰ মাত লগাই যাবলৈ অনুৰোধ কৰিছে।”

“অ, মই যাওঁৱেই তেনেহলে।”

“বব, তামোল এখন খাই যাওক।”

তামোলখন মুখত সোমায় মই বহাবপৰা উঠিলোঁ। সুধলো—“তোমাৰ নামটো কি আছিল পাহৰিয়ে গৈছোঁ মই?”

“মোৰ নাম বাণু শইকীয়া।”

“আৰু সৰু ভনীয়েবাৰ একা?”

“তাইৰ নাম নীক শইকীয়া।”

“তেওঁক দেখা পোৱা নাই যে। বেচ চকুৰ হৈছে দেই তেওঁ। বাক আহো দেই। পাচত আকৌ দেখা হয়। সৰু ভনীয়েবাকো কবা পাচত আহিম বুলি।”

“অ, যাওঁক গৈ; পিচত আকৌ দেখা পোৱাৰ কামনা কৰিলোঁ।” বাটত আহি থাকোতে মোৰ পূৰ্ণা কথাবোৰ স্পষ্ট হৈ মনৰ মাজত জিলিকি উঠিল। কথাবোৰ পাণ্ডুলীয়াই চালোঁ, জোনৰ বুকুত সুখৰ পোহৰ পৰি প্ৰতিকলিত হোৱাৰ দৰে মোৰো অতীতৰ কথাবোৰ মনৰ মাজত প্ৰতিকলিত হ’বলৈ ধৰিলে। মই দকৈ চিন্তা কৰি চালোঁ, বুজি পালোঁ। কিয় তেখেতে মোৰ বিয়াৰ কথা কোৱাৰ লগে লগে গা অস্থূল বুলি বিচনাত পৰিল। জীৱেকহঁতে

সঁচাকৈয়ে ভাবিছে মাকৰ অস্থখ বুলি। কিন্তু সেয়ায়ে মাকৰ চিন্তাৰ অস্থখ সিহঁতে জানিবৰ অৱকাশ নাপালে।

সেইবোৰ কবলৈ গলে বহু কথা ভাবিলে। হৈ যোৱা কথাবোৰ চিন্তা কৰি একো লাভ নাই। মনটোক বেয়াৰ ফালেহে টানি নিয়াৰ ভয়।

“হেৰি কটকী নেকি হে? আজি বহুদিনৰ মূৰত দেখা পালে।—আপোনাক? কি খবৰ?”

“অ হয়হে পাৰ্টিগিৰি। আপুনি ক’লৈ যাবলৈ আহিল?”

আজি ববিবাৰ দেখি চিনেমাকে এখন চাই আহো বুলি ওলালে।। যাব নেকি আপুনিও?

“আজি মোৰ মনটো সিমান ঠিক নহয়; নেচাৰেই যাওঁক।” কি মন ঠিক নহয় হে? ডেকা মানুহ, আনন্দহে কৰিব লাগে। বলক, যাওঁ। আজি বহুদিন একলগে চিনেমা চোৱা নাই।

মোৰ মন নাছিল যদিও শেষত ছয়ো গৈ এখন চিনেমা চাবলৈ গ’লে।।

বাটত পাৰ্টিগিৰিয়ে মোক সুধিলে—“আপুনি সেইদিনৰ পৰা আহিল মানে বাগুহঁতৰ তাত গৈছিল হবলা?”

“অ, গৈছিলে।। আপুনি কেনেকৈ জানিলে?”

“মই যে আজি-কালি সৰ্বজান ক’ব পাৰেনে নোৱাৰে?”

“আপুনি পেংলাই কৰিব নালাগে দিয়ক, এনে অনুমানতে কৈছে।”

“পিচে বাগুৰ খবৰ কেনে, ভালে আছেতো?”

সেই এটা বৰ চাবলগীয়া বস্তু দেই, দেখিলে চোবাই খাবৰ মন যোৱা বিধৰ।”

“আপুনি যে এটা মানুহ আক। কৃষ্ণলীলাত কোন দিনাৰ পৰা নামিল কওঁকছোন?”

“সোঁ বাম জন্মাৰ দিনৰে পৰা দেখোন, তই জানাই।”

“পিচে, ছোৱালা আপুনি বাগুকেহে বিচাৰি পালে। বাক, কৃষ্ণলীলাৰ প্ৰধান অস্ত্ৰ যে বাঁহী তাক শিকিছেনে নাই?”

“অ, নতুনকৈ কিছু অভ্যাস কৰিছোঁ দেই। এতিয়া সেইবোৰ বাজে কথা বাদ দিয়ক। চিনেমা আবন্ত হলেই কিজানি!” বুলি কৈ পাৰ্টিগিৰিয়ে দুটা টিকট কাটি আনিলে। ছয়ো বংমনে ভিত্তবত সোমালে।।

চিনেমা আবন্ত হ’ল। বঙালী ছবি যদিও প্ৰথম অৱস্থাত ভালেই লাগিল। শেষৰ পিনে চাবলৈ মোৰ ইচ্ছা নোযোৱা হ’ল; ঘটনা বেয়া হোৱা কাৰণে নহয়, ঘটনাৰ মৰ্মাৰ্থ বুজিছে। চিনেমাখনৰ ভাবাৰ্থ এনে ধৰণৰ—এফালে প্ৰেমৰ, জলন্ত নিদৰ্শন; আনহাতে মৰমৰ উজ্জল চানেকি। প্ৰেমৰ, নিদৰ্শনে মৰমৰ উজ্জল চানেকিৰ ওচৰত পৰাজয় বৰণ কৰে।। মৰমৰ জয় হ’ল।

চিনেমাৰ ঘটনা প্ৰবাহে মোৰ বাস্তৱ জীৱনৰ অতীত কাহিনীৰ লগত খাপ খাই যোৱা কাৰণে মই হতবাক হলো। অন্তৰখন দুখৰ কলা ডাৱৰে আৱৰি পেলালে।

চিনেমা ভাগিল। ছয়ো নিজ নিজ ঘৰ পালোঁগৈ। পিচ-দিনাখন বাতিপুৱা শুই উঠি ব্ৰেকফাষ্ট কৰাৰ পাচতে দেখিলে। কিন্-কিনীয়া এজাক বৰষুণ আহিছে। কিন্-কিনীয়া বৰষুণে গৈ পিচত ডাঙৰ বৰষুণত পৰিণত হ’ল। এনেয়ে বহি থাকি বেয়া লগাত “দৈনিক অসম”খনকে উবাই ঘূৰাই পঢ়িলে।। নাই বৰষুণ নকমে। হেলনীয়া চকিখনত বহি কিবা এটা কল্পনা কৰি সময়খিনিকে কটাম বুলি ভাবিলে।।

চিনেমাখনৰ কথা কে ভাবি চালে।। এটা এটা কৰি এফালৰ পৰা আটাইবোৰ ছবিয়ে মনত ভাহি উঠিল। হুবহু যেন চিনেমা হে চাইছো এনে লাগিল। কিছুসময়ৰ পাচত মনটো চিনেমাখনৰ কথাৰ পৰা আঁতৰি আহিল। এইবাৰ সি অতীত সোঁৱৰণ কৰাত

লাগিল। মানুহজনালৈ মোৰ আকৌ মনত পৰিল। এফালৰ পৰা পুৰণি কথাবোৰে সজীৱ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে।

তেতিয়া মই ধুবুৰী কলেজৰ বি-এ, মহলাত পঢ়ি আছোঁ। গাওঁৰ পৰা গৈ চহৰত থাকিবলগীয়া হোৱাত মোৰ খুব বেয়া লাগিল। মনটো কিবা অচিনা-অচিনা অকলশৰীয়াহে লাগিল দেখোন। তত্পৰে তাত মই এটা ডাঙৰ সমস্যাতে পৰিলোঁ। সেইয়া হ'ল ভাষা। তাত বঙালী ভাষাবেহে সকলোৱে কথা কয়, কোনোবাই নাজানিলেও শুনি শুনি কবলৈ যত্ন কৰে। ময়ো পিচত গৈ বঙালী ভাষা কোৱাত অভ্যস্ত হৈ পৰিলোঁ।

আমি থকা ঘৰটো হ'ল বমেশ শইকীয়াৰ। অৰ্থাৎ বাণু-শইকীয়াইত্তৰ ঘৰৰ গাতে লাগি থকা ঘৰ। ত্ৰিশ টকালৈ আমাক ভাড়া দিছে। মই আৰু মোৰ লগৰ ছজন বন্ধু মহা আনন্দৰে থাকিবলৈ ললোঁ। ঘৰটোৰ পৰিবেশটো বৰ ভাল, তাতে আকৌ শইকীয়া বাবু মানুহজন খুব ভাল। আমাক প্ৰায়ে লগ ধৰি খবৰ-বতৰা লয়, আৰু কিছুমান সং উপদেশ দিয়েহি। আনহাতে মিচেচ্ শইকীয়ায়ো আমাক মৰমৰ চকুৰে চাবলৈ ধৰিলে। আমাক প্ৰায়ে ইটো-সিটো বস্তু (খোৱাৰ সামগ্ৰী) নেলাগে বুলি কলেও জোৰকৈ দি যায়। আবেলিৰ চাহখিনি আমাক তাতে খাবলৈ ধৰিলে। আমিও প্ৰথম খাবলৈ মুখুজি শেৱত খুজি খাবলৈয়ে আৰম্ভ কৰিলো। এইদৰে বহুখিনি আমাৰ আদান-প্ৰদান চলিল শইকীয়াইত্তৰ লগত।

কেইদিনমান পিচত মই এটি নতুন কথা আৱিষ্কাৰ কৰি পেলালোঁ। মিচেচ্ শইকীয়ানীৰ কথাটো মই ভাবি মহা বিপাকত পৰিলোঁ।

শইকীয়ানীৰ শোৱনী কোথা। খিৰিকীৰ সোণালী বঙৰ পৰ্দা আঁতৰাই মোলৈ ভুমুকি মাৰি চাই তেখেতে। অবুজ টাৱনি আৰু ভুখন ভুলোৱা হাঁহি। মই দেখি অবাক। এদিন-ছদিন বুলি

নহয় সদায় মোলৈ এনেকৈ চাই চাই হাঁহিবলৈ ধৰিলে। মানুহে, মানুহক চোৱাটো এটা নিঃসৰ ভিতৰত বুলি ধৰি ললো, কিন্তু ইয়াকে হাঁহি হাঁহি চোৱাৰ অৰ্থ মই বুজি নেপাওঁ। গাভৰু ছোৱালী এজনীয়ে তেনেকৈ চাই চাই হাঁহি মৰাৰ এটা যুক্তি আছে, সেই বুলি তেখেতৰ দৰে এজনী চাৰি পাঁচটি সন্তানৰ মাক হৈ তেনেকৈ চোৱাটো শোভা নেপায়। মোৰ ভাব হ'ল কিছুমান বাংখালি তিবোতাই এইদৰে মিচিকীয়া হাঁহি থাকি তৃপ্তি পায়; এখেতো ঠিক তেনেকুৱা তিবোতাই হব পাৰে।

মই প্ৰমাণ চাবৰ মনেৰে দুদিনমান নিজকে আৰ কৰিবলৈ পহৰা দিলো, বেলেগ কাৰোবাক তেনেকৈ চাই বুলি। প্ৰমাণ হ'ল, তেখেতে মোৰ বাহিৰে আন কোনো মানুহলৈকে চাই তেনেকৈ হাঁহি নামাবে।

অকল হাঁহাই নহয় আৰু বেছিকৈ আগবাঢ়িলে তেখেতে। ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ যায় স্কুললৈ, বাবু যায় অফিচৰ কামত। সেই সুযোগতে মিচেচ্ শইকীয়াই আহি মোৰ সতে কথা পাতে, ধেমালি কৰে আৰু ইচ্ছামতে হাঁহে। তেখেতৰ হাঁহিব তবঙ্গমালাক ময়ো হাঁহিৰে গ্ৰহণ কৰো। এইদৰে আমাৰ মাজত এটা সুহৃদয়তা গঢ়ি উঠিল। তেখেতে মোক অতি আপোন কৰি ললে, প্ৰেমেৰে নহয়, মৰমেৰে। ময়ো তেখেতক আপোন দৃষ্টিৰে চাবলৈ ধৰিলোঁ। সুবিধা পালেই শইকীয়ানী মোক ঘৰলৈ মাতি নিয়ে আৰু তেখেতৰ মনৰ কথাবোৰ, লৰালি কালৰ কথাবোৰ অকপট ভাবে কৈ যায়। কেতিয়াবা মই অকলশৰে বিচিনাত আহি জিৱনি লৈ থাকিলে মোৰ গালৈ পানী ছটিয়াই নাইবা গাত চিকুটি দিয়ে।

প্ৰথম অৱস্থাত তেখেতৰ এই অশোভনীয় কাৰ্য্যবোৰত মোৰ খং উঠিল যদিও পাচত তাক সহজভাবে লবলৈ ধৰিলোঁ। আৰু তাৰ প্ৰভাৱত দি গলো। মই কলেজলৈ গলে প্ৰায়ে তেখেতে বাট ওলাই মোলৈ চাই থাকে। মোৰ ভাল লাগি যায়।

মই তেখেতৰ মৰমৰ দোলেৰে একেবাৰে বান্ধ খাই পৰিলে।।
 ছয়ো ছয়োকে নেদেখিলে ক্ষন্তেক থাকিব নোৱাৰে।। তেখেতে প্ৰায়ে
 ফুৰিবলৈ যায় আৰু মৰমৰ চিনস্বৰূপে মোলৈ কিছুমান গোলাপফুল
 লৈ আহে। কেতিয়াবা আনে মৰ্টন, বাদামভাজা, চানাচুৰ ইত্যাদি।
 মই যেন এটি সৰু লৰা আৰু তেখেতে আহি মোক নিচুকায়।

তেখেতে সদায় সময়ৰ সুকণ্ঠা বিচাৰি ফুৰে, মোক একেবাৰে
 বুকুৰ কাষতে লগ পাবলৈ। এদিন সুকণ্ঠা বিচাৰি পালে, মোৰ
 গালে মুখে পাবেমানে চুমা খালে আৰু জোৰেৰে বুকুৰ মাজত
 দাৰ্ঢ্য ধৰিলে। মই আঁচবিত হৈ সুখিছিলো। কিয় তেখেতে
 এনেখন কৰিছে। একো উত্তৰ নিদি তেখেতে মাথোন নীৰৱে
 আঁতৰি গৈছিল।

এজুপী মাধৱী লতা লহ-পহকৈ ফুলি আছে ঠিক আমাৰ
 ঘৰটোৰ গাতে লগাকৈ। মাধৱী জোপাৰ ওচৰলৈ মোক তেখেতে
 প্ৰায়ে লৈ যায় আৰু মাধৱী জোপাৰ সুগন্ধি ফুলবোৰত চুমা
 আৰু দি মৰমৰে কয়—“ইমান ভাল লাগে ইহঁতক। মোৰ
 সদায় চুমা খায় থাকিবলৈ মন যায়। ফুলবদৰে কোমল সুগন্ধি
 হ’লহেঁতেন যদি আমাৰ অন্তৰৰ মৰমবোৰ।”

তেখেতৰ মৰম সুলভ কথাবোৰ শুনি মোৰো অন্তৰখন মৰমতে
 পৰি যায়। অতি আপোন আপোন লাগি যায় তেখেতক। কিন্তু
 কি কৰিম মই যে নিকপায়; এই মৰমবোৰক চিৰদিন স্থায়ী
 কৰি ৰাখিব নোৱাৰিম।

গছৰ পাতবোৰ বতাহত কঁপি উঠাবদৰে মোৰো শইকীয়ানীৰ
 মৰমবোৰত অন্তৰখন কঁপি উঠিল অজানিতে। সেই কঁপনিয়ে
 আজিও মোৰ হৃদয় মন্দিৰত মাজে মাজে তো খেলি যায়।

আৰু কেইটিমান আকৰ্ষণ যুক্ত কথাৰে বাবে তেখেতৰ ওচৰত
 মোৰ মনটোৱে কিবা এটা নতুন আনন্দ বিচাৰি পালে। সেইবোৰ
 আকৰ্ষণ এতিয়াও স্পষ্ট মনত আছে।

মোক কেইবাদিনো ধৰি মিচেচ্, শইকীয়াই চিনেমা চাবৰ
 কাৰণে লগ ধৰি আছিল। মই কিন্তু নিজকে বৰ লজ্জাবোধ
 কৰিলো আৰু কোনোবাই কিবা বেয়া মনোভাব পোষণ কৰে
 বুলি তেখেতৰ অনুবোধ উপেক্ষা কৰি আছিলে।। কিন্তু কেইবাদিনো
 এইদৰে কোৱাৰ পাচত মই যাবলৈ সন্মত হলো। চিনেমা চাবলৈ
 গলো।। মিচেচ্, শইকীয়ানী, মই আৰু লগত আছিল তেখেতৰ
 এজনী বান্ধৱী। চিনেমাখন বঙালী আছিল কাৰণে মই বুজিবলৈ
 যথেষ্ট অসুবিধা অনুভৱ কৰিছিলো।। কিন্তু বঙালীত সম্পূৰ্ণ অভ্যস্ত থকা
 বাবে তেখেতে মোক সোহাঁতখন মোহাৰি মোহাৰি দি বুজাই দিছিল
 চিনেমাৰ সকলোবোৰ কাহিনীকে। মই তৃপ্তি অনুভৱ কৰিছিলো।।

আন এদিনাখন মই দেওবাৰ কাৰণে বাষ্টাবে ফুৰিবলৈ মন
 কৰি গৈ আছোঁ। অকলশৰীয়া হোৱাত ইফালে-সিফালে চাইছো
 কোনোবা চিনাকি বন্ধু লগ পাওঁৱৰ বেনিবা। নাই, কোনো নাই।
 এনেয়ে এখোজ ছখোজ কৰি গৈ থাকিলো।। এনেতে পিঠিত
 এখন কোমল হাতৰ পৰশ পৰি জিকাৰ খাই উঠিলো।।

“হেৰা, কটকী ভাইটি! তুমি আজি-কালি বৰ ছুট হৈছাহে?
 আমালৈ দেখোন একো খবৰে নাই?”

মই কলো, “খবৰনো কি কৰিম, আপোনাৰ মৰমৰ ওজন
 এতিয়া বহুখিনি কমিছে।”

“অ’ হয় অৱশ্যে। সেইটো তোমাৰ কাৰণেই হৈছে।”

“হৈছে হৈছে, মোৰ বাবে নে আপোনাৰ বাবে জনা আছে।
 পিচে, আজি দেখোন আপোনাক বেচ ধুনীয়া দেখাইছে একেবাৰে
 ন-কইনা বুলি কব পাৰি।” কলোনো মন কৰি ওলাল।

“মই এইয়া সৰু ভাইটিক লগত লৈছো। যাম গোবীপুৰলৈ।
 তোমাক লগত নিম বুলি ভাবি ঘৰত ইমান বিচাৰিলো, নাই
 তোমাৰ গুং-সুত্ৰই নেপালো। এতিয়া কোৱা যাবাজ নে যোৱা?
 মাটীয়া-ভোগৰ পিনেও যাম বুলি ভাবিছো।”

মই ভালেই পালো, তেখেতৰ লগতে এপাক ফুৰি আহো
বুলি ওলাই গলো।

“আমি বিজ্ঞাত যোৱাতকৈ টেক্সি এখনত যোৱাহে ভাল; নহলে
এই ছ-মাইল বাট বিজ্ঞাত দিগদাৰী হব।”

“অ’ ব’লা টেক্সিতে যাওঁ।”

ধুবুৰী চহৰত টেক্সিৰ অভাৱ নাই। অলপ গৈয়ে আমি টেক্সি
এখনত তিনিও উঠি ললো।

শইকীয়ানীয়ে কলে, “ইপিনে আহা, মোৰ ওচৰতে বহাচোন।
ভাইটি তই এই ফালে আহ”।

মই অলপ ইতস্ততঃ বোধ কৰা স্বত্বেও তেখেতে মোৰ একেবাৰে
গাতে গা লগাই বহিল।

“শুনিছা কটকী ভাইটি! তোমাক মই এটা কথা কম কম
বুলি আজিলৈকে কব পৰা নাই।”

মই আগহেৰে সুধিলো, “অ’ কওঁক কি কথা?”

“তুমি আকৌ মোৰ প্ৰতি বেয়া ভাবেই লোৱা নেকি?”

“ওঁহো। আপুনি নিশ্চিন্তমনেৰে কৈ যাওঁক।”

“তুমি মোক...” বাক নালাগে দিয়া আজি নকওঁ আনদিনাই
কম।”

“বৈ গল বে, কওঁক না?”

“বাক শুনা! তুমি মোৰ পৰা কেনে ব্যৱহাৰ আশা কৰা?”

“তাৰ মানেই?”

“ধৰা, মই তোমাক যি ধৰণে মৰম কৰিছোঁ আৰু আপোন
বুলি ভাবি লৈছোঁ—সেইবোৰ তুমি সহজভাবে লব পাৰিছানে
নাই? অৰ্থাৎ সুখী হৈছানে নাই?”

“আচলতে কবলৈ গলে, কি জনে! প্ৰথম অৱস্থাত মই
আপোনাৰ মৰমবোৰ সহজভাবে লব পৰা নাছিলো যদিও পিচত
তাক মই আদৰেৰে গ্ৰহণ কৰিব পাৰিছোঁ।”

“তুমি কিয় মৰমবোৰ গ্ৰহণ কৰিলা?”

“কাৰণ, আপোনাৰ মৰম আৰু ভালপোৱাবোৰৰ মাজত কোনো
কৃত্ৰিমতা নাছিল।”

“তোমাক দেখিলেই মোৰ কেনে লাগে জানা—আমি ছয়ো
যেন পূৰ্বজন্মত একেখন পৰিয়ালতে এৰা-এৰি নোহোৱাকৈ সুখেৰে
বাস কৰিছিলো। আজিও ভাব হয়—তোমাক মোৰ বুকুৰ ঠিক
কাষতে লগ পাবলৈ।”

“মই কিন্তু আপোনাক মোৰ হৃদয় মন্দিৰত ঠাই দিছো এজনী
মৰমী বাইদেউ হিচাবেহে। আপুনি ভবাৰ দৰে কিন্তু নহয়।”

“মোৰ কিন্তু তোমাক অত্যন্ত মৰম কৰিবৰ মন যায়। সেইদৰে
মাথোন সুবিধাহে বিচাৰি নেপাওঁ।”

“আপোনাৰ স্বামী আছে, লৰা-ছোৱালী আছে অথচ মোক
আপুনি হেপাই পলুৱাই মৰম কৰিব বিচাবে, চাবলৈ গলে ইয়াৰ
কোনো যুক্তি নাই। আপুনি মহাভুল কৰি মোক মৰম কৰি
আছে।”

“তেনেকৈ নকৰা ভাইটি! তোমাক মৰম কৰিবলৈ নাপালেই
যে মোৰ অন্তৰখনে হাহাঁকাৰ কৰি উঠে।”—বুলি কৈয়ে মোক
মিচেচ্ শইকীয়ানীয়ে আবেগ বিহ্বল হৈ সাৱটি ধৰি পাবে মানে
চুমা খালে। মই মাথোন নিৰ্বাক হৈ তেখেতৰ মুখলৈ চাই
বলো।

তেখেতে আকৌ কবলৈ ধৰিলে,—ভাইটি! তুমি কিন্তু কিয়া
নেপাতিবা, দেই মোৰে শপত।”

“কিয়?”

“কাৰণ তোমাৰ এনেকুৱা এখনি মৰমলগা মুখ আৰু হৃদয়
জানব মৰমৰ হাতত এৰি দিব লাগিলে মই যে অকলশৰীয়া হৈ
যাম! মোৰ অন্তৰখনে যে সহিব নোৱাৰিব।”

কিন্তু মই জানো চিৰদিন আপোনাৰ ওচৰত এইদৰে থাকিব

পাবিম? মই .গাওঁৰ লৰা, এসময়ত নিশ্চয় গাৱঁলৈ গুচি যাব লাগিব।”

মোৰ কথাখিনি শুনি তেখেতৰ অন্তৰ বেদনাৰে উপচি পৰিল। চকু চলচলীয়া হ’ল। খিৰিকীৰে মাথোন দূৰলৈ চাই বল। ময়ো দূৰলৈ চাই পঠিয়ালো।

এইয়া গোবীপুৰ চহৰ পালোহিয়ে দেখোন। আমাৰ টেক্সি গঙ্গাধৰ নদীটোৰ পাৰৰ বাস্তাটোৰে কিছুদূৰ গৈ এখন বজাৰ পালে। শইকীয়ানীয়ে আকৌ আগলৈ যাব লাগিব বুলি ড্ৰাইভাৰক ইঙ্গিত দিলে। টেক্সি আগবাঢ়িল।

মোৰ ভালেই লাগিল। আজি এইদৰে ফুৰিবলৈ পায়। লেতেৰা চহৰত থাকি থাকি ক্ষুদ্ৰক সময়ৰ কাৰণে হলেও গোবীপুৰ চহৰৰ পৰিকাৰ বাস্তাবে ফুৰি সন্ধ্যাৰ নিশ্ৰল বায়ু পান কৰিবলৈ পাই বেচ আৰাম লাগিছে। তাতে আকৌ বাস্তাটোৰ ওচৰে-পাজৰে থকা গোবীপুৰীয়া বজাৰকলৰ ধুনীয়া ধুনীয়া অট্টালিকাবোৰে গুৰু-গস্তীৰভাবে থিয় হৈ থাকি মনত আনন্দৰ খোৰাক যোগাইছে।

মিচেচ্, শইকীয়াৰ ভনীয়েকৰ ঘৰত কিছু সময় জিবনি লৈ আমি ‘মাটিয়া-ভোগ’ৰ পিনেও এপাক মাৰিলো। সন্ধিয়া ৬টা মান বাজিছে। আমি ধুবুৰীলৈ উভতি গলো। বাটত যাওঁতে কিন্তু মিচেচ্, শইকীয়ানীৰ সকলোৰে দুই এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়াৰ বাহিৰে মোৰ লগত একো কথাই নাপাতিলে।

টেক্সিৰ পৰা নামিয়ে মই কলো, “আপুনি মোক কিবা বেয়া পালে নেকি?”

“বেয়া আকৌ কিয় পাম? তোমাক বেয়া পালে মই ভাল পাওঁ কাক?”

“মই কিন্তু আজিৰ পৰা আপোনাক বাইদেউ বুলিহে মাতিম। আপুনি তা মোক ভাইটি ক’ব লৈহেই।” বেয়া পাব নেকি?”

“সেইটো তোমাৰ ইচ্ছাৰ কথা।”

ধীৰে ধীৰে ছয়ো ঘৰ পালো।

প্ৰায় সাতদিন মান যোৱাৰ পাচত মই লক্ষ্য কৰি দেখিলো শইকীয়ানীয়ে মোক কিবা কথাত বেয়া পাইছে। মোক একেবাৰে নমতাই হৈছে।...দেখিলেও নেদেখাৰ ভাওঁ জোৰে। কথাটোনো কি মোৰ বুজিব নোৱাৰি বেয়া লাগিছিল।

আবেলি প্ৰায় তিনিটামান বাজিছে। মই খিৰিকীখন খুলি দি বিচনাখনত পৰি আছো। এনেতে মিচেচ্ শইকীয়ানীৰ আগমন দেখি মই শোৱাৰ পৰা উঠি এটি মিচিকীয়া হাঁহি মাৰিলো। কিন্তু কি আচৰিত! তেখেতে মোৰ প্ৰতি কোনো সহানুভূতি সূচক ভঙ্গি নেদেখুৱাই মাথোন কিবা এটা গাত দলি মাৰি দিয়ে গুচি গ’ল। অৱশ্যে সেই দলিম বি দিয়া বস্তুটোৱে মোক আঘাত কৰিব পৰা নাছিল। সেয়া আছিল এখন চিঠিহে। চিঠিখনৰ ওপৰত লিখা আছিল ‘নিষ্ঠুৰ ভাইটি!’

পঢ়ি চালো। তেখেতে মোক নমতাৰ কাৰণবোৰ জানিব পাৰিলো। বৰ মাৰাত্মক ভুল ধাৰণা কৰিয়ে তেখেতে মোক স্বাৰ্থপৰ নিষ্ঠুৰ বুলি ভিৰন্ধাৰ কৰিছে।

মই সোঁৱা বিলখনৰ সিপাৰে থকা বাষ্টাটোৰে প্ৰায়ে অহা-যোৱা কৰো। তাত মোৰ একেলগে পঢ়া বন্ধু কেইবাজনো থাকে মই প্ৰায়ে তাত আড্ডা মাৰো। সুবিধা পালে ছোৱাগীও জোকাওঁ। কিন্তু তাকে লৈয়ে তেখেতে মোক সন্দেহ কৰিছে আৰু কৈছে যে মই হেনো তাৰে ছোৱালী এজনীৰ প্ৰেমত পৰিছো, আনকি প্ৰেম পত্ৰবো আদান-প্ৰদান কৰাটো তেখেতে গম পাইছে। মই আনৰ মৰম বিচাৰি যোৱাত তেখেতে মোৰ প্ৰতি ক্ষুব্ধ হৈছে।

কথাবোৰ যে অসত্য মই দৃঢ়ভাবে কোৱা সত্ত্বেও শইকীয়ানীৰ মনৰ পৰা সন্দেহৰ জাল আঁতৰি নগ’ল। তাকেই দেখি ময়ো তেখেতৰ পৰা আঁতৰি থাকি নমতা হলো।

এইদৰে প্ৰায় ছয়মাহমান যোৱাৰ পাচত আমাৰ কলেজৰ শেষ পৰীক্ষা আহি ছুৱাবলিত উপস্থিত হ'লহি। পৰীক্ষাত কৃত-কাৰ্য্যতা লাভ কৰিবৰ কাৰণে মই দুগুণ উৎসাহেৰে পঢ়ি ঠিকমতে পৰীক্ষাটো দিলো।

গাৱঁলৈ যাবৰ হ'ল। বিদ্যাৰ বেলিকা তেখেতক এবাৰ মাত লগাই এটি সন্তান বাখি যাবৰ কাৰণে মোৰ মনটোৱে বাবে বাবে কবলৈ ধৰিলে। সেয়েহে এদিন সুন্দৰ সন্ধ্যোগ পালো। মিচেচ্, শইকীয়ানীয়ে অকলে অকলে বহি টেবিলৰূথত ফুল ভুলি আছে। মই গৈ ভয়ে ভয়ে মাত লগালো—“বাইদেউ! কি কৰিছে?” কোনো সঁহাৰি নাই।

“অভিমান এবকচোন? মই কাইলৈ গাৱঁলৈ যামগৈ। যাবৰ সময়ত এবাৰ মাত দিয়ক, মাথোন এবাৰ।

মোৰ মৰম মিশ্ৰিত কথা শুনি শইকীয়ানীয়ে এইবাৰ সকলো মান অভিমান ত্যাগ কৰি মোৰ সোঁহাতখনত জোৰেৰে টিপামাৰি ধৰিলে। ওঠত তেখেতৰ এটি মিচিকীয়া হাঁহি বিৰিঙি উঠিল। মোৰ মন-প্ৰাণ আনন্দত পুলকিত হ'ল।

পিচদিনা বিদায় লৈ গাৱঁলৈ আহিলো।

* * *

হেলনীয়া চকিখনৰ পৰা উঠি মই বাহিৰলৈ চালো। বৰষুণবোৰ ক'লামেশবোৰৰ নৈতে কেতিয়াবাই আঁতৰি গৈছে। আকাশ নিৰ্শূল হৈছে। চিঃ, মই কি যে কথাবোৰ ভাবি আছো। কালি স্বৰলৈ যাম যেতিয়া বাগুঁতৰ অনুবোধটোকে আজি বাখি আহো। এবাৰ ভাবিলো নেযাৰেই, গলেনো কি হ'ব?

অৱশেষত মই গলো বাগুঁতৰ স্বৰত। বাগুঁ মাকৰ লগত সাধাৰণ ভাবে দুই এটি কথা পাতিয়ে ওচি আহিলে। আগৰ শইকীয়ানী বাইদেউ আৰু এতিয়াৰ শইকীয়ানীৰ মাজত বিৰাট ব্যৱধান। পুৰণি মৰমবোৰে এতিয়া সোঁ দূৰ দিগন্তত বিয়পি

পৰিছে। তাক মোৰদৰে বাওঁনাই ঢুকি নেপায়। এতিয়া যদিও শইকীয়ানীয়ে মোক মৰম চেনেহেৰে আগুত কৰিব খোজে তাৰ প্ৰতিটি কলিতে কৃত্ৰিমতা বিৰাজমান।

কিন্তু মিচেচ্, শইকীয়ানীক লগ পালে মোৰ অতীতৰ কথাবোৰ আজিও ফট-ফটীয়াই মনৰ মাজত ভাহি উঠে। বহু কথাই তেখেতক মোৰ মুখ খুলি কবৰ মন যায়—পূৰ্বৰ দৰে মৰমৰ জৰীডাল কটকটীয়া কৰি বাখিবলৈ। কিন্তু ই যে একেবাৰে অসম্ভৱ। আগৰ সকলোবোৰ কথাই এতিয়া মোৰ সপোন সপোন যেন লাগে।

—অন্ত—